

27 DE GENER DE 2020

INTEL.LIGÈNCIA EMOCIONAL A LES
AULES D'EDUCACIÓ INFANTIL I
EDUCACIÓ PRIMÀRIA
UNA NOVA FORMA D'ENSENYAMENT A LES AULES
TFM Àmbit millora de la pràctica educativa (formal)

PAULA CHECA AUBANELL
IMMA BALART COLOM
Universitat Oberta de Catalunya

ÍNDEX

RESUM	1
1. INTRODUCCIÓ	2
2. JUSTIFICACIÓ	4
3. MARC LEGISLATIU	6
3.1 INFANTIL	6
3.2 PRIMÀRIA.....	7
4. MARC TEÒRIC.....	8
4.1 ANTECEDENTS	8
4.2 EMOCIONS, COM FUNCIONA EL CERVELL?	9
4.3 INTEL.LIGÈNCIES MÚLTIPLES.....	10
4.4 INTEL.LIGÈNCIA EMOCIONAL	11
4.5 EDUCACIÓ EMOCIONAL	12
4.6 EL PAPER DEL PROFESSORAT EN EL TREBALL DE LA INTEL.LIGÈNCIA EMOCIONAL.....	13
4.7 PERSPECTIVA DE L'AUTORA.....	15
5. APORTACIONS A LA SOCIETAT I ÈTICA PROFESSIONAL.....	16
6. PLANTEJAMENT DEL PROBLEMA.....	17
6.1 CONCRECIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ DEL PROBLEMA.....	17
6.2 OBJECTIUS.....	18
6.3 HIPÒTESI	18
7. TEMPORALITZACIÓ.....	19
8. MARC METODOLÒGIC	20
8.1 TIPUS D'INVESTIGACIÓ	20
8.2 PARTICIPANTS.....	20
8.3 CONTEXT	21
8.4 INSTRUMENTS	21
8.4.1 Qüestionari	22
8.4.2 Notes de camp.....	23
8.5 ESTRATÈGIA D'ANÀLISI DE DADES.....	23
9. RESULTATS	25
9.1 ANÀLISI QÜESTIONARI DOCENTS.....	25
9.2 ANÀLISI OBSERVACIONS A L'AULA.....	31
10. CONCLUSIONS I SUGGERIMENTS.....	33
10.1 APARTAT I.....	33
10.1.1 Preguntes d'investigació	33

10.1.2 Objectius i hipòtesi.....	34
10.2 APARTAT II.....	35
10.2.1 Comparació entre el marc teòric i els resultats obtinguts	35
10.3 APARTAT III.....	37
10.3.1 Limitacions.....	37
10.3.2 Suggestiments.....	37
10.3.3 Perspectives de futur	37
11. ANNEXOS.....	39
ANNEX I.....	39
ANNEX II.....	39
ANNEX III.....	40
ANNEX IV	40
ANNEX V	40
12. BIBLIOGRAFIA.....	42

ÍNDIX DE TAULES I FIGURES

Figura 1: Les intel·ligències múltiples.....	11
Figura 2: Les aptituds per desenvolupar la intel·ligència emocional.....	12
Figura 3: Mostra de la investigació.....	21
Figura 4: Preguntes d'observació.....	23
Figura 5: Sé què és la intel·ligència emocional	25
Figura 6: Facilito l'adquisició de nous coneixements amb metodologia innovadora.....	25
Figura 7: Crec important la formació de l'alumnat en habilitats socials i emocionals ...	26
Figura 8: Treballo cada dia a l'aula de forma conscient les emocions amb els alumnes	26
Figura 9: Crec que tinc una bona formació per poder treballar i ensenyar IE	26
Figura 10: Crec que les meves emocions afecten els meus alumnes	27
Figura 11: Crec en la importància d'un treball permanent i continu pel que fa a la intel·ligència emocional.....	27
Figura 12: És possible treballar les emocions a l'aula en qualsevol moment.....	27
Figura 13: Veig factible l'aplicació del treball emocional a l'aula	28
Figura 14: Consulto sobre aquest tema a persones especialitzades	28
Figura 15: Comparteixo estratègies amb el claustre per treballar la intel·ligència emocional dins de l'aula.....	28
Figura 16: Crec que la intel·ligència emocional s'ha de treballar per part de tota la comunitat educativa, així com amb l'ajuda de la família.	29
Figura 17: Al centre hi ha una preocupació per treballar la intel·ligència emocional....	29
Figura 18: Treballo amb històries, jocs amb les TIC, jocs a l'aula i vídeos les emocions	29
Figura 19: Utilitzo una metodologia participativa i activa a l'aula per treballar les emocions	30
Gràfic 1: Nivell de treball a l'aula de la intel·ligència emocional per part dels docents.	30
Gràfic 2: Observació a l'aula	31
Taula 1: Temporalització investigació	19
Taula 2: Relació dels objectius amb l'instrument.....	39
Taula 3: Notes de camp.....	40
Taula 4: Taula sobre la transcripció dels conceptes i descripció de les respostes més representatives	40

RESUM

La Intel·ligència emocional és cada vegada més rellevant en el món educatiu, tant és així que dins del currículum d'infantil i de primària es parla de donar-li veu a les emocions dels alumnes i treballar-les a l'aula així com integrar-les en les activitats diàries. El principal objectiu seria l'aprenentatge, creixement i desenvolupament de l'infant, és a dir, formar persones que puguin interactuar amb els altres i amb ells mateixos. Tanmateix, això no és possible sense l'ajuda del docent.

El propòsit d'aquesta investigació és saber a quin curs educatiu se li dóna més importància a la intel·ligència emocional i quin tipus de metodologia s'utilitza per treballar-la. Per portar a terme això, han participat 17 tutors d'educació infantil i primària, contestant un qüestionari en línia i s'ha realitzat una observació a l'aula per veure la metodologia que aquests utilitzen. Els resultats demostren que no hi ha una gran diferència entre com treballen els docents les emocions amb els alumnes segons l'etapa educativa. A més a més, s'ha vist que a més coneixement i experiències tenen els docents respecte a les emocions, millor portaran a terme les seues classes. Gràcies als resultats extrets s'ha pogut donar resposta a les preguntes plantejades, així com als objectius tant principals com específics i a la hipòtesi.

Paraules claus: intel·ligència emocional, currículum, infantil, primària, qüestionari, observació, coneixements.

ABSTRACT

Emotional Intelligence is increasingly relevant in the educational world. In this sense, the curriculum of pre-primary and primary includes the development of emotions, so teachers must integrate emotional intelligence into daily activities and the classroom environment with all their students. The main aim would be the children's learning, growth and development, and the social role in the society. That is to say, to form people that can interact well with each other and with themselves in the future. However, this is hard to achieve without the help of the teaching staff.

The purpose of this research project consists in finding out in which educational level the emotional intelligence is working more. Likewise, it seeks to discover what methodology is applied in students. In order to carry out this investigation, 17 teachers from a school have taken part. They have filled in an online questionnaire. It has developed a monitoring programme where I have done some classroom observation to these teachers and their methodologies. The results show that there is not a great difference between how teachers work with children and emotions in the different key stages. What is more, findings illustrate that the more knowledge and experience teachers have, the better they can deal with emotional intelligence in their lessons. Thanks to the results obtained, the project has been able to respond to the questions raised as well as to the general and specific objectives, and to the hypothesis.

Keywords: emotional intelligence, curriculum, pre-primary, primary, questionnaire, observation, methodology.

1. INTRODUCCIÓ

Durant molt de temps s'ha buscat un alumne intel·ligent dins l'aula, que tingui la capacitat de poder adquirir el màxim coneixement en totes les àrees, no obstant això sempre predominant aquelles considerades més importants, perquè l'educació no és neutra, i no valora de la mateixa manera les diferents intel·ligències i capacitats que hi ha. Avui en dia, es pretén buscar una nova forma d'estimulació cap a l'alumne a través de la intel·ligència emocional, terme popularitzat per Daniel Goleman (1995), ja que les emocions envolten la vida de les persones des que són ben petits fins que arriben a la vellesa, formant una dimensió contextual i una part pràctica. Aquesta s'ha de treballar per poder arribar a entendre i ficar en joc les emocions, i així donar una bona resposta als esdeveniments que succeeixen. En el marc legislatiu d'educació d'avui en dia, es veu reflectida una necessitat de treballar les emocions a l'escola a través de la intel·ligència emocional, però aquesta necessitat es posa en pràctica a l'aula en un context real? Segons Marina (2005), l'educació emocional és un saber instrumental, al qual se li han d'indicar els fins i s'ha de prolongar dins d'una educació que li permet realitzar uns valors fonamentals.

A continuació, es procedeix a explicar en línies generals la investigació que es realitza sobre la posada en pràctica a l'aula del treball de la intel·ligència emocional per part dels docents, ja que al currículum d'educació s'expressa una clara necessitat de treballar les emocions, perquè educant aquestes es treballa i millora la memòria, ja que s'ha vist que es troba íntimament lligada amb la part emocional d'una persona, i que a més a més necessita l'ajuda del professorat per poder fer que l'alumne sigui capaç de posar en pràctica les eines que se li han donat. A partir d'aquí, s'han buscat diferents estudis que corroboren això, un d'ells és el de Howard Gardner (1983) el qual crea una de les teories més importants sobre les intel·ligències, aquestes anomenades "intel·ligències múltiples", on se li dóna molta importància tant a la intel·ligència interpersonal com a la intrapersonal, relacionades amb les emocions.

El treball que es porta a terme a continuació, es realitza en un context delimitat amb els docents d'una escola pública que compta amb 287 alumnes i 25 docents. Partint de la necessitat de saber fins a quin punt es treballa la intel·ligència emocional a l'escola per part de la comunitat educativa. Així doncs, el discurs d'aquest treball s'estructura en diferents parts que s'exposaran a continuació:

En primer lloc, s'ha justificat la tria del tema amb motius tant personals com curriculars, perquè el que es pretén amb aquest treball és comprovar si els docents d'una escola posen en pràctica diferents metodologies per fomentar la intel·ligència emocional en els alumnes de l'escola esmentada amb anterioritat. Per a realitzar aquesta investigació, s'ha tingut present el marc metodològic i tots els autors que van impulsar aquesta perspectiva com ara bé: Bisquerra, Belmonte o Goleman, perquè d'aquesta manera es té una base sòlida per afirmar i donar fonaments a allò que s'investiga. A més a més, s'han extret ordres, lleis i decrets per a la creació d'un marc legislatiu, en el qual s'ha comprovat que allò que es vol resoldre té una relació i una base ferma.

D'aquesta manera, es dóna resposta a la pregunta que s'ha plantejat per portar cap endavant el treball: S'utilitza una metodologia a l'escola per treballar la intel·ligència emocional amb els alumnes? Quin tipus de metodologia i com l'utilitzen els docents?, per la qual cosa s'ha donat resposta a l'objectiu principal de la investigació, així com als objectius específics que se'n deriven del principal. L'objectiu és saber si tant a educació infantil com a educació primària es treballa d'una forma activa la intel·ligència emocional i si se li dóna la importància que té, així com saber quin tipus de metodologia s'utilitza, perquè tal com diu Martínez-Otero (2003) el treball de l'educació emocional durant els darreres anys s'ha portat a terme a l'aula de forma inconscient, però és important treballar-la de forma conscient i activa.

A continuació s'ha passat a tractar la part metodològica d'aquest treball, on s'ha realitzat tot el necessari per donar resposta a allò que s'ha resolt. S'ha plantejat una temporalització per a la posada en pràctica, s'han creat diversos instruments per portar a terme la pràctica: enquestes, notes de camp i l'observació directa cap als tutors dels diferents cursos de l'escola. És per això que s'ha cregut convenient utilitzar tant una metodologia quantitativa com qualitativa, la qual cosa ha ajudat a donar respostes a les preguntes que s'han plantejat amb anterioritat. A partir d'aquest punt, es troba una anàlisi dels resultats, per veure i enfocar aquests. En finalitzar aquesta posada en pràctica d'allò que es vol investigar, es troben les diferents conclusions a les quals s'ha arribat, així com els resultats de la mateixa. S'ha pogut comprovar, si la hipòtesi plantejada es confirma i si els objectius que s'han plantejat s'han pogut complir. Per finalitzar, s'han exposat alguns suggeriments, perquè els docents, si escau, puguin aconseguir treballar la intel·ligència emocional en els alumnes amb diferents plantejaments, i es pugui aplicar l'ensenyament de les emocions a l'aula.

2. JUSTIFICACIÓ

La motivació principal que ha impulsat a la realització d'aquest treball és la necessitat de saber si a les escoles hi ha una pràctica activa d'ensenyar als alumnes a treballar la intel·ligència emocional, d'aquesta manera poder saber si pot haver-hi una contribució a la millora de la pràctica educativa. Perquè l'educació ha estat en un constant canvi durant anys, de la que es parla avui en dia és d'una educació on el nen ha de ser el protagonista del seu propi aprenentatge, així com una educació que pugui interessar els alumnes.

Per tant, l'autora d'aquest treball pensa que la millor forma de fer-ho és a través de les emocions a l'aula, on els nens es coneguin a ells mateixos i puguin expressar tot allò que desitgen, així com poder anar preparant-se per a poder viure en societat i saber resoldre els problemes que poden haver-hi a mesura que el nen es converteix en adult. Tal com afirmen Monereo i Pozo (2007) és imprescindible incorporar una programació didàctica i els escenaris de vida (personals, socials...) per poder ensenyar de forma més autèntica, on hi hagi una aproximació a la realitat de l'alumne. Diferents investigacions fiquen de manifest la importància de portar a terme a l'aula un treball de la intel·ligència emocional, pels nombrosos beneficis que té (Taylor i Schellinger, 2011; Perez González, 2012; Brackett i Ribers, 2013), de fet autors com Belmonte (2007), comparteixen que no treballar les emocions pot portar malalties psíquiques per una alteració en el control de les emocions.

D'altra banda, es pot enllaçar les motivacions teòriques per les quals s'ha decidit investigar sobre aquest tema, amb la part més personal de l'autora de la mateixa investigació. Es sent parlar moltes vegades d'educació emocional, però és en pocs centres on realment es pot observar una posada en pràctica d'aquesta, és per això que un fet important per poder portar als centres el treball de la intel·ligència emocional és fer conscient a la gent de la importància que té portar a una aula les emocions i del fàcil que pot arribar a ser, però per poder arribar fins a aquest punt, es parteix de la necessitat de saber si els docents a les escoles treballen la intel·ligència emocional i quin tipus de metodologia porten a terme a l'aula.

Darrere d'aquesta observació que ha fet l'autora de la investigació amb el pas pels diferents centres, s'amaga un altre interès personal. Durant la realització, anys enrere, del TFG (treball final de grau), dedicat a la sensibilitat estètica a través de l'art, relacionada amb una de les intel·ligències múltiples, es va indagar sobre totes elles per poder fer un treball més complet, i es va trobar diferents articles on es parlava de la importància de treballar la intel·ligència emocional a l'aula per poder millorar el rendiment acadèmic, a partir d'aquell moment hi havia una gran curiositat per saber com poder treballar educació emocional amb els alumnes. Fruit d'això, avui dia amb el màster, ha trobat l'oportunitat perfecta per poder portar a terme un tema el qual no es va treballar amb profunditat en aquell moment, però sí que s'ha pogut llegir sobre ell, perquè encara hi havia una pregunta que fer, la intel·ligència emocional es treballa a les aules tant com ens volen fer creure?

Durant les pràctiques tant al grau d'educació infantil com a les pràctiques del màster de psicopedagogia, com que no s'ha pogut observar dins les aules que els docents treballassin de forma conscient les emocions, perquè es va tindre la sensació que interessava ensenyar altres coses, va sorgir la idea de parlar amb els docents de la seua forma de treballar a classe la intel·ligència emocional. D'aquesta manera, es pot sortir de dubtes i comprovar si allò que s'ha vist en algunes classes podia estar succeint de veritat a una gran part de la comunitat educativa. Perquè el treball de l'educació emocional, agafa força i es converteix en una acció important, ja que l'alumne pot desenvolupar-se d'una forma integral en la seua vida i pot ser feliç, perquè si l'alumne sap gestionar les situacions gràcies al control de les emocions, serà capaç de reaccionar d'una forma adequada davant d'aquestes. Per tant, l'escola és l'espai perfecte per poder portar a terme aquesta pràctica, ja que requereix relacions socials i poder arribar a solucionar conflictes.

3. MARC LEGISLATIU

És interessant poder recollir què diu el currículum sobre l'aprenentatge de les emocions, tant al segon cicle d'educació infantil com a l'educació primària.

Tal com diu la llei d'educació del 12/2009, del 10 de juliol, el currículum ha d'ajudar els alumnes a desenvolupar capacitats per aconseguir identificar-se com a persones, així com a aconseguir un benestar emocional i una seguretat en ells mateixos, tenir relacions socials, conèixer i interpretar allò que els envolta, desenvolupar habilitats de comunicació, expressió i comprensió i desenvolupar l'autonomia personal amb les eines que se li van donant.

Aquest currículum del sistema educatiu espanyol, es determina per l'actual LOE (aprovada el 6 d'abril de 2006), la qual ve precedida per la LOGSE, la LOCE i LOMCE, lleis actualment derogades, on el desenvolupament personal i social s'inclouen com una competència bàsica. Tanmateix, autors com Hué (2008) veuen la necessitat d'incorporar una assignatura exclusivament dedicada a l'educació emocional per la importància que té aquesta avui en dia.

A continuació, es dona pas als continguts que s'han de treballar i que formen part del currículum per a poder desenvolupar i treballar a l'aula les emocions.

3.1 INFANTIL

En el currículum d'educació infantil, existeix una clara necessitat de treballar les emocions en el dia a dia del nen a l'aula, ja que l'escola és un espai de benestar que ajuda a l'aprenentatge de l'alumne si hi ha una implicació afectiva, un benestar i una bona autoestima. Aquest procés d'aprenentatge, es troba ple d'emocions que sorgeixen quan els alumnes adquireixen coneixements, per això la motivació i un estat d'ànim positiu ajuden a l'aprenentatge dels infants, perquè aquests puguin aconseguir les seues metes.

Una de les formes per a poder observar, sentir, comunicar, explorar, expressar emocions a educació infantil segons indica el currículum és a través de l'art, perquè el nen sent plaer, per això és important que l'escola tingui en compte l'expressió artística de l'alumne.

L'apunt normatiu diu que *els infants s'inicien i avancen en la descoberta d'un mateix a partir de les relacions que estableixen amb els altres (Decret 181/2008)*, és d'aquesta manera on s'origina el benestar de l'alumne, perquè el nen creix en valors i en les relacions interpersonals i intrapersonals. Per això, el currículum desplega un apartat anomenat "l'àrea de descoberta d'un mateix i dels altres", que es caracteritza per impulsar l'autoestima del propi nen i explorar el seu propi jo, juntament amb la relació amb els altres, per poder emocionar-se, sentir, realitzar les seues pròpies accions, expressar-se i relacionar-se.

Aquest tipus d'educació emocional ha de ser de forma continuada i permanent, amb una metodologia motivadora i vivencial, on els nens siguin els protagonistes del seu propi aprenentatge, perquè d'aquesta manera l'infant es potencia i desenvoluparà de forma plena i pot ser capaç d'afrontar els reptes en el seu futur.

És per això que els docents tenen una feina molt important, i és omplir d'expectatives positives als alumnes respecte al que poden fer, i ajudar-los a poder regular i conèixer les seues emocions i com expressar-les. D'aquesta

manera, si una escola no porta a terme aquests punts del currículum, estarà fent que un alumne no pugui créixer de forma plena i desapareix una part de coneixements que podria adquirir.

3.2 PRIMÀRIA

El currículum de primària té diferents competències que l'alumne ha d'anar superant al llarg del seu recorregut acadèmic, perquè tal com diu Monereo i Pozo (2007), és important tenir un programa didàctic on es fiqui en joc tot allò que té relació amb la vida real de l'alumne, ja que d'aquesta manera ens aproximem a la seua realitat i es creen formes d'ensenyar més autèntiques. Aquesta aproximació a la realitat, s'ha de realitzar a través de les competències que exposa el currículum i que es citen a continuació:

1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual.
2. Competència matemàtica.
3. Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
4. Competència artística i cultural
5. Competència digital
6. Competència social i ciutadana
7. Competència d'aprendre a aprendre
8. Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria

Totes aquestes competències estan formades per dimensions, on s'observa que la majoria d'elles tenen estreta relació amb les emocions, d'una manera més profunda o menys. Tanmateix, hi ha dos competències que se centren més en la descoberta de les emocions, aquestes són tant la quarta (competència artística i cultural) com la sisena competència (competència social i ciutadana), perquè com ja s'ha vist en el currículum d'infantil, l'art és una forma en si d'expressió molt simple i motivadora, el qual ajuda a adquirir un benestar personal, i d'altra banda, les relacions socials són una forma d'expressió de les emocions, perquè tal com diu el Decret 119/2015, de 23 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària, el currículum d'educació primària ha d'integrar la competència social i ciutadana, perquè els alumnes siguin capaços de prendre decisions i saber com actuar, és a dir pretén crear persones que sàpiguen viure en societat i que siguin conscients d'allò que és correcte i del que no.

Tanmateix, aquelles àrees que no es veuen afectades pel treball de la intel·ligència emocional, dins de l'aula es pot enfocar de forma en què es pugui reforçar l'educació emocional en elles també.

4. MARC TEÒRIC

4.1 ANTECEDENTS

Avui en dia, el tractament de les emocions és un tema clau per al món de l'educació i és per això, que recau una gran importància sobre els docents a l'hora de transmetre coneixements amb relació a les emocions.

El currículum indica de forma clara que un alumne ha d'estar preparat per a la vida, per a poder resoldre problemes i entendre's a ell mateix i als demés, d'aquesta manera és important treballar la intel·ligència emocional per arribar fins a aquest punt. Tanmateix, és important saber com funciona el cervell per poder treballar d'una manera optima allò que es vol transmetre, en aquest cas s'ha de saber com funciona la part emocional del cervell i quines parts d'ell s'activen per poder donar respostes emocionals i sentimentals o què pot passar en el cas que aquestes parts del cervell no s'activen. Aquesta informació vindrà donada de diferents revistes científiques, ja que en aquestes s'explica de forma més extensa el seu funcionament, i els noms claus de les parts del cervell que es fiquen en funcionament per donar respostes emocionals: **tronc encefàlic, sistema límbic, escorça orbito frontal, lòbul frontal i amígdala.**

Una vegada se sap com funciona el cervell, ja es pot donar pas a allò que s'anomena intel·ligència emocional, però primer es busca el seu antecedent, les intel·ligències múltiples. Aquestes es consideren de gran importància per la seua relació amb les emocions, ja que dos de les intel·ligències que va crear Gardner es troben íntimament lligades amb allò que es busca, aquestes són **la intel·ligència intra-personal** i la **inter-personal**, són intel·ligències que tenen relació entre si, ja que la intel·ligència intra-personal, fa que el nen conegui les seues pròpies emocions i s'integra de manera adequada a la societat. Pel que fa a la intel·ligència inter-personal, treballa la bona comunicació, aquesta és important per a poder desenvolupar explicacions amb coherència. S'ha cregut convenient la redacció d'aquest apartat per l'estreta relació i la fusió d'aquestes dos, com ja hem dit, amb la **intel·ligència emocional**, terme més nou i popularitzat actualment.

D'aquesta manera, per poder arribar a potenciar aquesta intel·ligència emocional és necessari treballar **l'educació emocional** a l'aula, per aprendre a reconèixer, comprendre i canalitzar les emocions, per això és important que **el docent** doti d'eines als seus alumnes i tingui la capacitat d'anar aprenent sobre les seues emocions.

Tots els fonaments teòrics es presenten i desenvolupen al marc teòric, s'han buscat per tal de cobrir tots els vessants possibles per poder aconseguir arribar al tractament de la intel·ligència emocional per part dels docents. Es parteix de la base que l'educació emocional és una clara proposta per part dels centres, d'aquesta manera els autors que expliquen el treball de la intel·ligència emocional o intel·ligències múltiples són els més importants, ja que les seues teories han suposat una revolada per a la societat d'aquell temps, i els termes d'aquestes teories es van popularitzar gràcies als autors que més endavant s'esmenten.

D'altra banda, les altres cites d'autors que s'exposen són publicacions recents. Tanmateix, pel que fa al tema de la intel·ligència emocional, moltes de les investigacions daten de fa molt temps, és per això que s'ha decidit compartir aquelles més pròximes al moment actual, les quals per altra banda, s'han consultat mitjançant el google acadèmic i la base de dades on es trobaven llibres online i articles.

4.2 EMOCIONS, COM FUNCIONA EL CERVELL?

El tema principal d'aquesta investigació és la intel·ligència emocional, però no es pot parlar d'ella sense saber primer com funciona el cervell, que és qui dona pas a les emocions.

Emoció etimològicament vol dir "anar fins a..." i prové del llatí "e-movere", el qual es pot atribuir a accions com: escapar, lluitar... i que es pot associar a la predisposició biològica que té una persona a actuar davant els esdeveniments i segons les experiències de la vida d'un mateix, les respostes als estímuls emocionals són diferents.

Gràcies al funcionament del cervell, els éssers humans poden experimentar diferents emocions, les "primàries" són aquelles principals que es poden experimentar com la por, la ira, l'alegria, la tristesa i la sorpresa. Tanmateix, hi ha d'altres emocions més profundes que tenen un component cognitiu més elevat. Aquestes emocions s'han de saber gestionar i controlar, perquè moltes malalties psiquiàtriques són causades per una alteració de les emocions o per una mala gestió d'aquestes (Belmonte, 2007).

Per entendre això, s'ha d'entendre l'estructura del cervell i com funciona, ja que aquest fa que es tingui la capacitat de respondre de forma instintiva a les emocions segons les necessitats. Per tant, a partir d'aquest punt es pot explicar les diferents parts del cervell en relació amb les emocions. Aquest està format pel tronc encefàlic, que és la part primitiva del cervell i regula les funcions bàsiques com: la respiració, el metabolisme, el cor... i seguidament hi ha el sistema límbic que és d'on venen les emocions i el lloc que indica si hi ha perills i dificultats en les situacions a les quals una persona s'enfronta, per això el sistema límbic té relació amb l'aprenentatge i la memòria. Aquest valora de forma positiva o negativa les experiències que es tenen segons la forma d'aprenentatge que té, per tant, això tindrà una forta repercussió en el dia a dia de la persona.

En el límit del sistema límbic es troba l'escorça orbito frontal, la qual és d'on surten les ordres de la part emocional d'una persona. Seguidament, aquestes ordres les rep el lòbul frontal, que té la missió de planificar i crear estratègies, el qual ajuda a definir bé quines accions es portaran a terme i quines no. De fet, tal com diu Ibarrola (2013), si un alumne té por i està estressat, es produeix una inhibició cortical, això fa que el procés del pensament es vegi afectat, així com la capacitat d'executar accions del lòbul frontal, d'aquesta forma es produeix un bloqueig en el seu aprenentatge.

D'altra banda, prop d'aquesta zona hi ha l'amígdala, relacionada amb els records i les experiències, per reconèixer allò que una persona ha viscut. A partir d'aquí, se li poden donar sentit als pensaments. Per tant, es pot veure una estreta relació entre el pensament, el sentiment i les emocions. L'amígdala també ajuda en

l'aprenentatge de la conducta emocional, com ara bé el "condicionament de context", el qual és un aprenentatge de les conductes (Belmonte, 2007), per tant, podem afirmar que les emocions influeixen en com es comporta una persona, d'aquesta forma el comportament fisiològic crea respostes involuntàries com una descàrrega d'hormones.

4.3 INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES

Una vegada s'ha entès com funciona les emocions en el cervell, es pot introduir una de les teories més importants que s'ha creat gràcies a la investigació del cervell, les intel·ligències múltiples, perquè durant molt de temps no hi havia una definició sobre la intel·ligència, la qual classificava a la gent amb paraules com "brillants" o "ximples".

Howard Gardner va ser el creador de les "intel·ligències múltiples", una teoria que afirma que totes les persones tenen vuit intel·ligències i que cadascuna d'elles destaca en un àmbit, però li costa més arribar a un altre. Tanmateix, totes aquestes intel·ligències funcionen juntes. Arribar fins a aquestes intel·ligències, es fa a través d'un sistema de símbols i es desenvolupa segons l'etapa en la qual es troba la persona en la vida. A més a més, tota persona pot arribar a desenvolupar qualsevol intel·ligència fins a arribar al punt adequat i cada una d'aquestes es pot destacar de moltes maneres. Això passa, perquè dins de cada intel·ligència existeixen diferents categories, i es pot aconseguir l'estat final màxim que desenvolupa la intel·ligència fins al grau més elevat.

Per tant, partint d'aquí, les intel·ligències múltiples es divideixen de la següent manera:

- Lingüística (Escriure, llegir, contar contes...)
- Lògic-matemàtic (resolució de problemes, estratègies...)
- Corporal i kinestètic (esport, ball, treballs manuals...)
- Visual i espacial (imaginar, percebre, visualitzar...)
- Musical (identificar, reconèixer, crear, reproduir sons...)
- Inter-personal (bona comunicació, líders...)
- Intra-personal (autoestima, automotivació...)
- Naturalista (atracció i sensibilitat pel món natural).

L'educació d'abans s'interessava per desenvolupar la intel·ligència lingüística i lògic-matemàtica, però després de la teoria de Gardner, es va obrir un nou debat, i avui en dia el que es busca és desenvolupar totes les intel·ligències, perquè es puguin educar als alumnes amb total plenitud. De fet, en aquest cas les intel·ligències que vénen relacionades amb la intel·ligència emocional són: *la intel·ligència intra-personal i la intel·ligència inter-personal*. La primera donaria nom a les emocions de cadascú i al coneixement d'un mateix. La inter-personal dóna veu a la bona comunicació, aquest element es treballa quan s'ha de reflexionar sobre les coses, tenir criteri i saber explicar per què es pensa d'una manera determinada.

D'altra banda, Gardner afirma que les intel·ligències no vénen només de manera innata, també es poden adquirir. Una forma de posar en pràctica aquesta afirmació és treballar-ho dins de l'aula, ja que es pot observar quan un individu

intenta desenvolupar les seues facultats d'una bona manera, perquè es fa un diagnòstic del seu potencial i a partir d'aquí se selecciona què i com treballar. Per tant, treballar les intel·ligències múltiples ajuda a l'alumne tant dins com fora del context escolar.

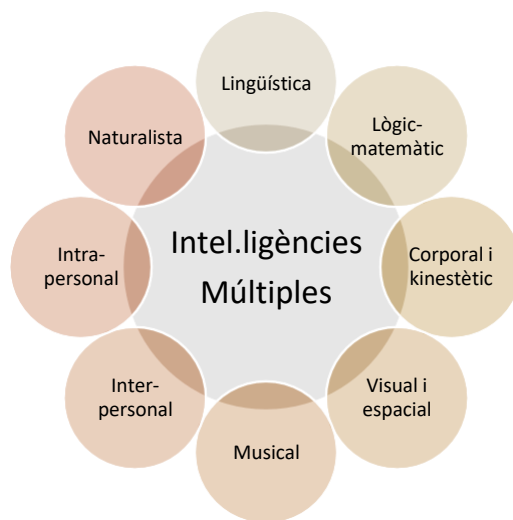

Figura 1: *Les intel·ligències múltiples*

Font: Pròpia

4.4 INTEL·LIGÈNCIA EMOCIONAL

La intel·ligència emocional es va desenvolupar fa molt temps, però inclòs abans de prendre consciència sobre el concepte d'intel·ligència emocional, molts filòsofs de l'antiga Grècia veien una relació molt gran i fonamental entre el pensament i les emocions. Diferents autors van parlar sobre aquest concepte, tanmateix, fins que Gardner (1983) no va aprofundir més sobre el tema, no va generar tant d'interès, el qual parla sobre la intel·ligència intrapersonal (les emocions de cadascú i el coneixement d'un mateix) i interpersonal (bona comunicació, reflexionar sobre les coses, tenir criteri i saber explicar per què es pensa d'una manera determinada), que és una bona aproximació al que entenem avui com intel·ligència emocional. Però van ser Peter Salovey i John Mayer el 1990, els que van parlar per primera vegada d'intel·ligència emocional, aquests descrivien la intel·ligència emocional com una persona que té la capacitat de percebre, comprendre i portar a terme relacions socials. Finalment, va ser Goleman (1995) amb el seu llibre qui va ajudar a donar-li un nou sentit a la intel·ligència emocional. Tanmateix, els avanços científics amb la neurociència i la plasticitat neuronal, van ajudar a demostrar la teoria de la intel·ligència emocional de la qual es parlava, i es van adonar que la capacitat emocional es pot potenciar i canviar.

Quan es parla sobre intel·ligència emocional avui en dia, es defineix com la capacitat de ser conscient de les emocions d'un mateix i les dels altres, així com ser capaç de saber regular-les (Bisquerra, 2012), descripció pareguda a la qual es pot trobar actualment a la RAE "1. f. Capacitat de percebre i controlar els

propis sentiments i saber interpretar el dels demés”. Tanmateix, s’ha de ser conscient de la diferència entre emoció i sentiment. En primer lloc els sentiments es deriven de les diferents emocions que sorgeixen en una persona, i aquestes són un estat breu que sorgeix gràcies a un estímul i que fa reaccionar a la persona, els sentiments, en canvi, són més llargs en el temps.

Actualment hi ha una organització anomenada *Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning* (CASEL), creada l’any 2006, que investiga sobre aquesta intel·ligència i la promou, a més de desenvolupar la intel·ligència emocional des d’educació infantil pels diferents beneficis. Afirmar que per poder desenvolupar aquesta s’ha de tenir cinc aptituds:

Figura 2: Les aptituds per desenvolupar la intel·ligència emocional

Font: Pròpia

Per això, un bon treball de la intel·ligència emocional pot ajudar a la persona a controlar el seu estat d'ànim, auto superar-se, millorar les relacions tant en un mateix com en els demés i veure les experiències de forma positiva, fet que serà de gran ajuda per a la vida. Així doncs, fer que els docents i alumnes coneguin els avantatges que té la intel·ligència emocional i les seues característiques podrà donar pas a la motivació per portar a terme l'educació emocional.

4.5 EDUCACIÓ EMOCIONAL

L'educació ha sigut una pràctica que s'ha estès durant molts d'anys a molts països del món, aquesta hauria de ser pràctica, però amb una teoria que expliqui com és millor treballar-la. Per poder comprendre la teoria de l'educació, és important buscar i comprendre les polítiques i pràctiques educatives que envolten aquest món. Tanmateix, hi ha molts corrents pedagògics que parlen sobre aquesta teoria i s'entén de manera diferent, però al final totes aquestes el que aporten són coneixements, tal com la pròpia educació ho fa, perquè aquest, com bé diu la RAE l'educació és "2. f. *Criança, ensenyament i doctrina que es dóna als nens i als joves*". Per tant, a partir dels coneixements que aporta, la persona amb els seus pensaments crea i construeix una representació del món per poder entendre'l, ja que encara que el món és objectiu, la visió d'una persona canvia segons la forma d'interpretar i conèixer de la mateixa (Böhm i Schiefelbein, 2004).

L'educació emocional és una innovació educativa que és considerada avui en dia una competència bàsica de la vida, que es pot anar adquirint a mesura que un nen va creixent. Però per ensenyar a un nen aquesta competència, és important que el docent estigui ben format per a ajudar a l'alumne a adquirir-la a través de l'educació emocional, d'aquesta manera per poder posar en marxa aquesta pràctica és necessari que es dissenyen programes basats en un marc teòric.

L'educació emocional es pot explicar segons Bisquerra (2000), com un procés educatiu que és permanent i vol potenciar el desenvolupament de les competències emocionals, amb l'objectiu d'augmentar el benestar personal i social. O bé com una innovació educativa, amb metodologia participativa i innovadora, on els alumnes són els protagonistes dels seus aprenentatges i puguin comprendre de primera mà les seues sensacions, emocions i sentiments, on es respon a necessitats socials no ateses en matèries acadèmiques ordinàries (Bisquerra, 2003). Tant Mora (2012) com el camp de la neurociència destaquen que les emocions vénen lligades amb la curiositat i l'interès de l'alumne, d'aquesta manera treballar les emocions es fa fonamental, perquè hi hagi un interès gran per part de l'alumne per atendre a classe i afavorir un procés d'ensenyament i aprenentatge.

A més a més, segons Goleman (1995), hi ha dues ments, una que pensa (ment racional) i una altra que sent (ment emocional), les quals tenen un equilibri entre si i interactuen per crear la nostra vida mental, la qual cosa fa que amb l'educació emocional es pugui aconseguir, però si no s'aconsegueix tenir aquest equilibri, poden haver-hi conseqüències negatives tant a la vida social com a l'acadèmica:

- Problemes socials: aïllament, mal humor, fatiga, insatisfacció i dependència.
- Ansietat i depressió: pors i preocupacions, tristesa, nerviosisme.
- Problemes d'atenció o raonament: Dificultat en prestar atenció i estar tranquil, baix rendiment acadèmic, impulsivitat.
- Delinqüència o agressivitat: persones problemàtiques; mentides, desconfiança, exigències, depressions.

Per això, l'educació emocional és una forma de prevenció primària, perquè les competències que s'adquireixen amb aquesta es poden aplicar en diverses situacions. D'aquesta manera, l'alumne es fa menys vulnerable, ja que es desenvolupen les competències bàsiques per a la vida.

L'educació emocional és interessant començar-la des que els nens inicien el segon cicle d'educació infantil, ja que està comprovat que els nens amb els primers mesos de vida poden reconèixer si estan bé o malament. A partir dels 4 anys, ja poden començar a entendre les emocions dels altres i les seues pròpies, per això treballar amb una educació emocional els ajudarà a aprofundir en les emocions i tenir una estabilitat emocional amb ells mateixos. D'aquesta manera, podem comprovar que és més fàcil l'aprenentatge des que són ben petits. Tanmateix, un bon treball es realitza de forma contínua i progressiva, per això és interessant saber si a educació infantil es treballa més que a la primària la intel·ligència emocional. Per tant, l'educació pretén desenvolupar la personalitat total de l'alumne a través del desenvolupament tant cognitiu com emocional.

4.6 EL PAPER DEL PROFESSORAT EN EL TREBALL DE LA INTEL·LIGÈNCIA EMOCIONAL

El docent ha de desenvolupar una activitat professional en tres dominis simultanis: cognitiu, emocional i pràctic (Darder i Bach, 2006), per això, per portar a terme el treball de la intel·ligència emocional dins de l'aula, és necessari comptar amb professionals de l'educació que tinguin capacitat en els àmbits creatius i emocionals, i que tinguin un alt interès a compartir els seus

coneixements, perquè d'aquesta manera podran facilitar als alumnes el treball de les emocions (Duncan, 2007), el qual és un aprenentatge significatiu on allò que s'aprèn nou es relaciona amb un aspecte important de l'estructura del coneixement. S'ha de recordar que un docent és qui ajuda a desenvolupar un clima afectiu i qui ha de ser conscient del que transmet a l'aula, ja que gestiona i organitza el seu entorn d'aprenentatge i qui planifica les activitats que s'han de realitzar dins de l'aula amb uns objectius marcats, sense deixar de banda les estratègies que utilitza el docent per transmetre els coneixements.

Ibarrola (2016), psicòloga i terapeuta, també afirma que és important una bona educació emocional cap als docents i que es preocupin per ella, perquè si són capaços de conèixer el cervell i les emocions, podran desenvolupar estratègies d'aprenentatge i controlar les emocions. Per això, l'educador ha de treballar a l'aula els cinc components de la intel·ligència emocional: Autoconsciència, autoregulació, motivació, empatia i habilitats socials. A més a més, amb el desenvolupament de l'educació emocional, el docent desenvolupa capacitats emocionals que beneficia tant a l'alumne, perquè aquest és capaç d'ensenyar aquest tipus d'educació, i per a ells mateixos, ja que crea un desenvolupament professional i personal. D'aquesta manera, es pot comprovar si aquells docents que tenen una bona educació emocional són aquells que l'utilitzen a l'aula.

De fet, es va realitzar un estudi (Pena i Extremera, 2012) on es va avaluar als docents d'un centre segons la seua intel·ligència emocional. Els resultats de la investigació van indicar que els docents amb major intel·ligència emocional, tenien menys estres i més satisfacció pel que fa a la seua vida personal.

D'altra banda, el docent ha de saber identificar amb què es pot enfortir el desenvolupament de la intel·ligència emocional, tenint en compte que aquesta es pot desenvolupar perquè és creada per les habilitats i les representacions mentals de cada persona, d'aquesta manera s'ha de tenir en compte les experiències que ha tingut cada alumne i el tipus d'interacció que realitza amb el món. El docent ha de ser conscient de la feina que ha de fer dins de l'aula i del pes que té sobre els alumnes, per tant, ha de crear a l'aula un clima on s'ensenyi a pensar, actuar i sentir. Perquè captar l'interès d'un alumne és un repte per al docent, per això trobar una pràctica significativa és un punt clau per poder tornar a omplir als alumnes d'emocions i d'una actitud positiva per fer que vulguin aprendre més. D'aquesta manera, com assenyalen autors com Dewey (1938), és important no aïllar els temes que s'ensenyen, sinó que s'han de connectar amb les experiències viscudes, perquè allò que s'ensenyava ha de tenir una bona vinculació amb l'alumne. Per això és interessant que el docent potenciï a l'aula vivències emocionals positives, per crear un bon clima d'aprenentatge i en general a l'aula, de fet Bakker (2005), afirma que si un docent es troba entusiasmat a l'hora d'ensenyar, genera interès, energia i curiositat. Per tant, si un docent li dóna importància a la intel·ligència emocional i a tot el que comporta treballar-la, farà que l'alumne estigui motivat per rebre nous coneixements.

Això i tot, hem de recordar que el desenvolupament socioafectiu no només ha de vindre de la mà del docent, sinó que les famílies són un component clau per a l'educació emocional de l'alumne.

4.7 PERSPECTIVA DE L'AUTORA

La intel·ligència emocional té diferents beneficis per a l'alumne, així com desavantatges si aquesta no es treballa. L'empatia, l'expressió de sentiments i el control de les emocions són característiques que poden tindre l'educació emocional. Per això, és interessant insistir en la importància que té un bon treball a l'aula, ja que és clau per fer conscient a la gent de tot el que envolta aquest món.

Una educació participativa i activa crearà un aprenentatge vivencial i reflexiu. Per això el paper del docent a l'aula és important, ja que entra en joc la seua forma de transmetre l'aprenentatge i crear coneixements, perquè aquests tenen la clau de l'ensenyament cap als seus alumnes. És important que aquests siguin conscients de com i què transmeten, perquè només d'aquesta manera podran veure la realitat.

Els docents són models d'aprenentatge emocional, la qual cosa fa que hagin de dominar les competències que s'ensenyaran als alumnes, perquè aquests es passen moltes hores a les aules, i això provoca que els docents es converteixin en una guia per a l'alumne, i les aules, espais on socialitzen i desenvolupen les seues emocions. D'aquesta manera, el docent ha de ser un referent on utilitzi de forma conscient les habilitats emocionals, perquè s'ha de ficar en prioritat el benestar de l'alumne, així doncs, es pot arribar fins aquí si s'aprèn a escoltar i deixar que aquest tingui el seu propi criteri, saber què opina i què sent.

5. APORTACIONS A LA SOCIETAT I ÈTICA PROFESSIONAL

Aquest estudi es desenvolupa per la importància que té avui en dia el concepte d'intel·ligència emocional i educació emocional, perquè com bé diu l'OMS (2004), treballar amb les emocions dels alumnes té un enfocament positiu, el qual incorpora i promou dimensions positives de la salut mental. Treballar els aspectes que tenen relació amb les emocions és una feina la qual ha d'ajudar a desenvolupar el docent, per això, aquest estudi serveix per veure si la intel·ligència emocional és treballada pels professionals de l'educació, perquè com bé diu el currículum aquesta s'ha de treballar de forma activa. L'estudi que es porta a terme, revela si els docents necessiten ser conscients de la importància que té un bon treball emocional i d'aquesta manera treballar les competències emocionals per afavorir les relacions amb un mateix i les socials, ajudar a l'aprenentatge i a resoldre conflictes de manera positiva, perquè l'alumne pugui tindre un benestar personal i social.

Així doncs, és important tenir un punt de partida, per això amb aquest treball es pretén saber si es treballa l'educació emocional a l'escola, perquè serà una font d'informació per poder conèixer l'inici del problema i extraure conclusions més complexes, d'aquesta manera amb posterioritat es podrà saber com actuar i poder passar en un futur al pla d'acció.

D'altra banda, realitzar una investigació vol dir decidir i assumir l'ètica que s'aplica i les decisions que es prenen, és per això que fer una investigació requereix un treball de consciència i fer una bona actuació. És important saber que s'ha de ficar de manifest la protecció de la gent, per moure's en una conducta correcta.

Per tant, per assumir aquesta posició s'ha de parlar de principis ètics (Lincoln, 1990; Murphy i Johannsen, 1990; Wax, 1982), que són: la igualtat entre tots els participants i mantenir la privacitat de cadascun d'aquests, així es respectarà la seua intimitat. Que tots els participants estiguin assabentats d'allò que passarà en la investigació, és una forma de portar a terme un d'aquests principis. A més a més, es pot parlar de la importància de no canviar els resultats extrets, per poder extreure unes conclusions d'allò que ha passat i ampliar els nostres coneixements.

Per tant, s'ha de saber què és l'ètica i el moralment correcte per poder crear una bona investigació, d'aquesta manera es podrà formar un vincle i una confiança en aquells que formen part de la investigació. És per això, que en tota investigació ha d'anar l'ètica present, perquè com bé diuen Weber P., Pérez Tamayo R, (pp. 13-24) "l'ètica així entesa es refereix a la reflexió o l'acció que es duu a terme pensant per compte propi, raonant i cuidant de no fer mal".

6. PLANTEJAMENT DEL PROBLEMA

6.1 CONCRECIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ DEL PROBLEMA

Avui en dia la societat cada vegada és més conscient de la importància que té el treball emocional i social tant dins com fora de l'aula, ja que ajuden al desenvolupament personal. Per poder arribar fins aquí, és necessari que les aules estiguin plenes d'alumnes motivats, disposats a adquirir coneixements, per això es busca posar en pràctica el principi de l'interès superior del menor (ISM), que vetlla perquè allò que li passi al nen sigui el millor per a ell, d'aquesta manera els adults han de ficar en prioritat el benestar del nen al seu propi, escoltant a l'alumne i deixant que aquest tingui el seu propi criteri, saber què opina i què sent. De fet la llei orgànica de protecció jurídica del menor busca que tant adults com institucions tinguin com a prioritat l'alumne, tenint en compte tots els elements i un procés estructurat per poder valorar adequadament totes les decisions que afecten aquest. Tanmateix, si es vol vetllar per aquest interès, l'alumne ha de ser autònom, perquè la funció protectora d'un adult no vol dir la dependència del nen sobre aquest.

Ajudar a un alumne a arribar a ser autònom i que tingui el seu propi criteri, es pot aconseguir si a l'hora de treballar a l'aula es posa en pràctica l'educació emocional, per poder com bé diu Daniel Goleman (1995), conèixer els sentiments i emocions pròpies, gestionar-les, reconèixer-les, motivar-se i gestionar les relacions socials.

D'aquesta manera, es pretén donar resposta a les següents preguntes: quina metodologia i com l'utilitzen els docents per treballar la intel·ligència emocional?, es treballa d'igual manera tant a l'educació infantil com a l'educació primària? Aquest treball està dirigit als mestres d'educació infantil i primària, és a dir, els professionals de l'educació i per tant, està pensat per portar-ho a terme dins de l'àmbit acadèmic formal, més en concret a una escola pública que pertany al Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Aquestes preguntes s'originen per la importància que té avui en dia l'educació emocional a les aules, és per això que aquests interrogants es produeix perquè cada vegada més es parla de la intel·ligència emocional i interessa més, perquè el treball de les emocions ajuda a formar alumnes i els fa créixer com a persones. Per tant, és necessari que el docent doni eines als alumnes per poder controlar aquestes emocions. D'aquesta manera, el docent ha d'anar evolucionant, així com ho fa l'educació, s'ha de ser capaç de veure la importància que té adquirir coneixements que abans no es creien importants, però perquè els docents siguin conscients del tot d'aquesta importància, també és necessari que s'adonin d'allò que fan a l'aula i d'allò que transmeten als seus alumnes. Treballar les emocions és una competència que apareix al currículum d'educació, però que encara no està del tot acceptada dins de les aules, ja que es creu més important treballar altres àrees del coneixement.

6.2 OBJECTIUS

Els objectius d'aquest treball són saber a quins cursos es treballa la intel·ligència emocional i quin tipus de metodologia s'utilitza per treballar-ho. És important arribar a ensenyar als nens a entendre's a ells mateixos i saber com gestionar allò que els passa emocionalment parlant.

Objectiu principal 1:

1. Conèixer a quina etapa educativa de l'escola es treballa més la intel·ligència emocional.

Objectius específics 1:

- 1.1 Investigar la importància que se li dóna a la intel·ligència emocional.
- 1.2 Reconèixer el grau d'implicació del professorat per treballar les emocions a l'aula.

Objectiu principal 2:

2. Analitzar el tipus de metodologia que s'utilitza per treballar la intel·ligència emocional.

Objectius específics 2:

- 2.1 Examinar la relació entre el coneixement de la intel·ligència emocional del docent amb l'ús que se li dóna.
- 2.2 Comprovar les estratègies que utilitza el docent a l'aula.
- 2.3 Conèixer els avantatges i característiques de treballar la intel·ligència emocional.

6.3 HIPÒTESI

En aquest estudi es pretén donar a resposta a la pregunta plantejada així com als objectius que vénen relacionats amb el fet de treballar la intel·ligència emocional dins de les aules. Per poder donar resposta als plantejaments inicials, s'ha elaborat la següent hipòtesi:

- La intel·ligència emocional és treballada de diferent manera pels docents segons el curs escolar en el qual es troben.

7. TEMPORALITZACIÓ

La temporització que es va portar a terme va ser durant els mesos de novembre i desembre, ja que és quan es va realitzar l'aplicació de la investigació.

Els dos instruments de creació ad hoc, es van aplicar en moments diferents per no encavalcar-se uns als altres, i d'aquesta manera donar als docents un temps per poder realitzar allò que se'ls demanava.

Per a la realització del qüestionari es van deixar cinc dies perquè els docents puguin contestar les preguntes en el moment que ells volgueren.

Pel que fa a l'observació a l'aula, la qual es va realitzar amb les notes de camp com a instrument, es va realitzar durant quatre dies per veure com funcionava a l'aula la metodologia que es treballa amb les emocions. Aquesta va tindre un període més curt, ja que no es van observar totes les aules, sinó aquelles en les quals es va detectar un nivell de treball de la intel·ligència emocional elevat segons els resultats del qüestionari.

El procés de realització del mètode es fa a través d'una taula per indicar de forma més visible les dates en les quals es va portar a terme la investigació.

Taula 1

Temporalització investigació

Ítems per la realització de la investigació	Durada de l'aplicació de la investigació	Lloc on es realitza la investigació
Qüestionari	29/11/2019 03/12/2019	Google Drive Forms
Notes de camp	09/12/2019 12/12/2019	Escola

Taula pròpia nº 1: Temporalització investigació

8. MARC METODOLÒGIC

En el marc metodològic es pretén donar pas a un seguit d'apartats on en primer lloc es va exposar el tipus d'investigació que es realitzava. Seguidament, es va descriure el context de la recerca, ja que s'havia de considerar tots els elements que podien influir en la investigació per poder portar a terme un treball coherent i vàlid. Després, es va donar pas al mètode utilitzat, d'aquesta manera també es van especificar les característiques de la mostra, la qual necessitava participants que representessin allò que es volia investigar i els instruments a utilitzar per poder recollir informació de la mostra que s'ha escollit, així com el procés que s'ha seguit.

8.1 TIPUS D'INVESTIGACIÓ

La metodologia escollida responia al mètode mixt, ja que es pretenia investigar i comprendre una investigació, la variació de l'aproximació metodològica es va realitzar amb un procediment seqüencial i amb una perspectiva implícita, perquè es pretenia aprofundir en els resultats obtinguts mitjançant el mètode quantitatiu, amb la posterior realització d'un mètode qualitatiu.

A més a més, es tracta d'una metodologia experimental, perquè es busca observar i registrar les variables per poder descriure la realitat, analitzar relacions, realitzar categories i simplificar. Es pretén descobrir i explicar el comportament dels docents davant la intel·ligència emocional a les aules.

D'altra banda, l'estudi és transversal, ja que els participants no es van escollir de manera aleatòria, i a més a més no hi havia cap control sobre les variables independents.

Per portar a terme la investigació es va realitzar una enquesta, així com l'observació directa cap als docents. Es va permetre descriure els dubtes i la implicació dels docents per realitzar el treball de la intel·ligència emocional, per tant, saber si aquests l'aplicaven a l'aula i en cas de fer-ho saber quin tipus de metodologia utilitzaven. Tot això, es va fer un recull de dades en un moment concret i en un mateix grup d'individus, en aquest cas els tutors d'una escola.

8.2 PARTICIPANTS

La població a la qual anava dirigida aquesta investigació, van ser els tutors d'un centre escolar tant de primària com d'infantil. Aquests conformen un total de 18 tutors, 6 tutors a infantil i 11 a primària, on la majoria d'enquestats són dones, amb 14 participants (75 %), envers els homes amb 3 participants (25 %), pel que fa a l'edat d'aquests docents es compren entre els 26 i els 56 anys, amb una mitjana de 42'6. El tipus de mostreig va ser el no probabilístic, causal, perquè els participants es van seleccionar per la facilitat d'accés per poder donar resposta als objectius plantejats.

S'ha decidit fer l'estudi en un únic centre, perquè fer una enquesta a diferents centres pot ser un procés lent i més difícil, a més els resultats poden ser menys precisos si participen molts docents.

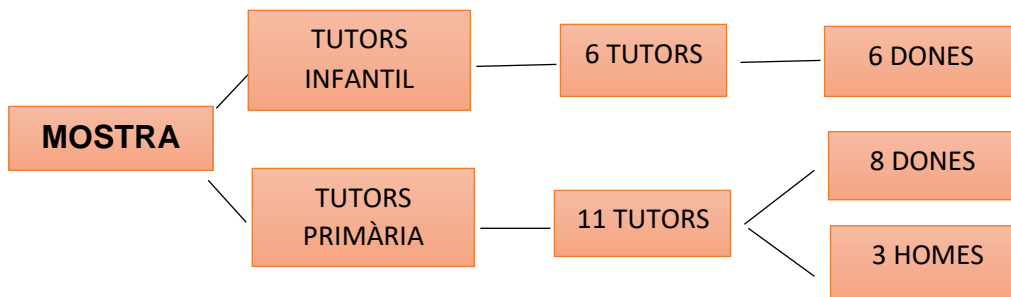

Figura 3: Mostra de la investigació

Font: Pròpia

8.3 CONTEXT

El context on es va portar a terme la investigació va ser a una escola que pertany al Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, aquesta compta amb 287 alumnes. Pel que fa al professorat compta amb 25 professors i un consell escolar creat per 5 representants de pares i mares i 5 mestres. Les etapes educatives que s'imparteixen (dos línies a cada nivell) són les següents:

- Educació infantil: 3, 4 i 5 anys
- Educació primària: Cicle inicial, mitjà i superior

El centre consta de diferents serveis: el primer és el logopeda, que ve dues hores setmanals. Després, ens trobem amb els equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (l'EAP-OE, que ve durant sis hores setmanals, i per últim l'EAP-TS que ve quatre hores i mitja a la setmana).

D'altra banda, l'escola compta amb un Suport intensiu d'escolarització inclusiva (SIEI). Aquests són unitats de recursos (humans, tècnics i materials), que es faciliten als centres per ajudar en el procés de participació dels alumnes amb necessitats educatives especials a l'escolarització ordinària.

L'escola es presenta en un context socioeconòmic mitjà, ja que es troba a un poble on hi ha una heterogeneïtat de població.

8.4 INSTRUMENTS

Per tal de donar una resposta significativa, els instruments de creació ad-hoc utilitzats en aquesta investigació van ser el qüestionari i les notes de camp. D'aquesta manera, es pretenia produir dades quantitatives per a posteriorment poder realitzar una anàlisi de dades, ja que no es pretenia saber què contestarà cada subjecte de forma individual, sinó que respon el conjunt de docents. A més a més, es va realitzar una anàlisi d'estadístiques i una anàlisi descriptiva dels resultats aconseguits, pel que fa al tractament de la intel·ligència emocional als diferents nivells d'educació (infantil i primària) i quin tipus de metodologia i com s'utilitza.

Es podrà trobar una taula a l'Annex I, per poder relacionar els objectius marcats anteriorment amb els instruments o tècniques que s'han creat per donar resposta als mateixos objectius.

8.4.1 Qüestionari

El qüestionari és d'aplicació ràpida i té una durada aproximada de cinc minuts, tal com diu Rodríguez (2016), utilitzar una metodologia quantitativa a través del qüestionari pot ajudar a recollir una gran quantitat d'informació d'un gran nombre de persones, d'aquesta manera, possibilita descriure, comparar informació i relacionar factors. El tipus de qüestionari que es va utilitzar, va ser amb relació a l'estudi transversal, ja que la recollida de dades es va realitzar només en un moment concret i provinent de la mostra d'individus elegida. A més a més, es va recollir informació per poder contrastar-la amb un altre instrument que va ajudar a recollir dades més exactes. Es va realitzar un qüestionari per poder realitzar l'estudi, aquest es va crear mitjançant en Google Drive forms, un programa en línia per respondre preguntes i enquestes, en el que es va donar un màxim de 5 dies per realitzar el qüestionari.

Aquest s'iniciava amb una breu explicació sobre el tema i el motiu de la investigació, així com unes instruccions de com realitzar el qüestionari, i un consentiment perquè els docents acceptin que estan formant part d'aquesta investigació.

El qüestionari donava pas a tres preguntes sociodemogràfiques, i la resta es componia de 15 preguntes en relació amb la intel·ligència emocional, les respostes eren d'elecció única on l'informant només podia triar entre una de les possibilitats que se li proporcionaven, aquestes amb diferent nombre de respostes, les quals estaven numerades de l'1 al 5. Tanmateix, prèviament a l'enunciat s'exposava que aquests nombres feien referència a: 1. Gens 2. Molt poc 3. Normal 4. Bastant 5. Molt, i s'havia de marcar segons el grau d'acord en el que es trobava l'enquestat.

Aquest enllaç per contestar al qüestionari, es va transmetre amb ajuda d'una mestra al grup de whatsapp que tenen en comú els docents del centre, especificant que només havien de contestar al document aquelles persones que fossin tutors d'algun curs (tant de primària com d'infantil).

Les preguntes es van realitzar en un llenguatge positiu per no incitar a la resposta, d'aquesta manera es podia respondre als objectius que s'han marcat a l'inici de la investigació, a més a més també es podria refutar o aprovar la hipòtesi que s'ha plantejat. Les preguntes plantejades es podran veure a l'Annex II, i l'enllaç al propi qüestionari a l'Annex III.

Aquesta metodologia és òptima per poder tractar el tipus d'informació que es busca en la investigació, de forma estadística, estructurada i fiable. A més a més, aquesta permet analitzar quines tendències i patrons es donaven en els diferents tutors de l'escola, d'aquesta manera extreure les conclusions pertinents.

8.4.2 Notes de camp

Per últim, es va utilitzar la tècnica de l'observació dirigida als docents que treballaven la intel·ligència emocional (segons les respostes a les enquestes), d'aquesta manera es va observar com ho feien i quina metodologia utilitzaven de forma directa cap als alumnes, ja que tal com diu Zapata (2006), l'observació és un procediment que s'utilitza per presenciar de forma directa allò que s'estudia, sense interactuar ni modificar res. Per tant, amb aquesta tècnica es podien veure diferents trets de la realitat (Méndez, 2007). L'observació ha d'anar acompanyada d'un instrument, pel que abans de passar a la realització d'aquest és important fer-se un seguit de preguntes:

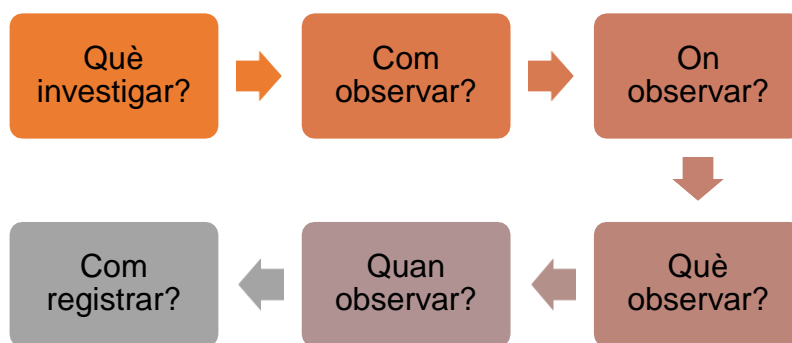

Figura 4: Preguntes d'observació

Font: Pròpia

És per això, que l'instrument que es va utilitzar i el més adient per a la investigació van ser les notes de camp. Aquestes són observacions fetes amb informació rellevant, la qual s'estructura de manera informal per poder portar un seguiment d'allò que s'observa. S'utilitza per no oblidar què ha passat, i posteriorment tenir aquesta guia per redactar un informe més detallat.

Per portar a terme les notes de camp, es va desenvolupar una taula que es podrà veure a l'Annex IV.

8.5 ESTRATÈGIA D'ANÀLISI DE DADES

Per analitzar i interpretar les dades obtingudes del qüestionari durant la investigació realitzada, es va utilitzar el programa Excel de Microsoft.

Les respostes sociodemogràfiques no es van tractar de forma exhaustiva. A partir de les respostes al qüestionari, es van comprovar tant les respostes que havien estat correctes com les que no. Per calcular això es va tindre en compte que segons la resposta s'obtenia diferent puntuació (Gens: 1 punt; Molt poc: 2 punts; Normal: 3 punts; Bastant: 4 punts i Molt: 5 punts).

Amb els ítems de les respostes, es van calcular les preguntes correctes de cadascuna de les variables i el qual descrivia els intervals de puntuació.

Les diferents puntuacions que es treien es distingien entre: Baix, mig-baix, mig, mig-alt, alt. La nota mínima pertanyia a 15 punts i era una nota baixa, el que ens indicava que el professorat no treballa a l'aula la intel·ligència emocional, i la puntuació més alta eren 75 punts, la qual cosa ens indicava un bon treball a l'aula de les emocions. Les notes mig-baix, mig i mig-alt es van calcular fent una mitjana, tanmateix, es necessitaven intervals per poder saber en quin nivell es trobaven els docents amb relació al treball de la intel·ligència emocional, aquests intervals es van calcular i van donar el següent resultat: Baix= 15-26 punts; Mig-Baix= 27-38 punts; Mig= 39-50 punts; Mig-alt=51-62 i Alt=63-75.

Els resultats extrets es van analitzar a través de proves estadístiques i es van representar de forma visual amb gràfics.

Pel que fa a l'observació, es va realitzar una transcripció d'allò que es va observar a l'aula. Per poder analitzar els resultats, posteriorment es va realitzar una taula de freqüència, d'aquesta manera les dades es van transcriure de forma numèrica per poder descriure les característiques del conjunt de dades de la mostra i els seus resultats, aquests en relació amb el grau d'implicació del docent, la forma correcta d'utilitzar la metodologia, un bon ús de les estratègies i el bon ús de la intel·ligència emocional a l'aula gràcies al coneixement que tenen d'aquesta. A més a més, es va realitzar un gràfic de barres per expressar aquestes dades de manera més visual. Els ítems es van analitzar a partir dels docents que havien obtingut una puntuació alta en els resultats del qüestionari (docents d'educació infantil= 5; docents d'educació primària= 6; conjunt de docents= 11).

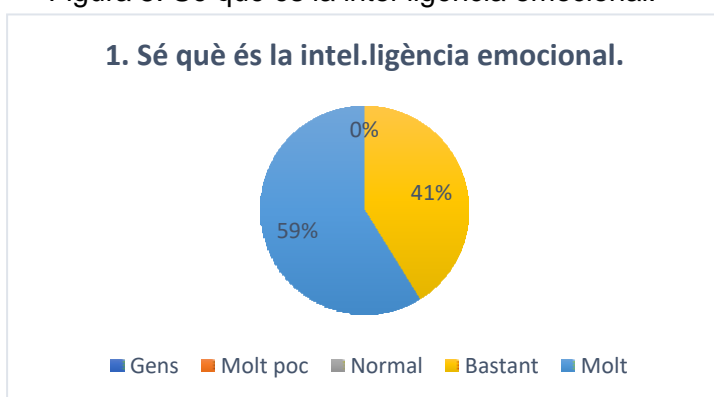
9. RESULTATS

9.1 ANÀLISI QÜESTIONARI DOCENTS

Per als resultats de les enquestes es van analitzar les dades sociodemogràfiques, per comprovar si aquestes influïen en el resultat de l'anàlisi. Es va poder observar que no alteraven els resultats finals, és per això que aquest gràfic no s'ha representat.

Les respostes a les preguntes, es van representar en forma de gràfic circular, indicant el percentatge de participants que van respondre a cada pregunta. Es va calcular la puntuació de respostes donades de forma individual pels participants. A més a més, els resultats extrets de forma col·lectiva també es van registrar en forma de gràfic de barres (gràfic 1).

Figura 5: Sé què és la intel·ligència emocional.

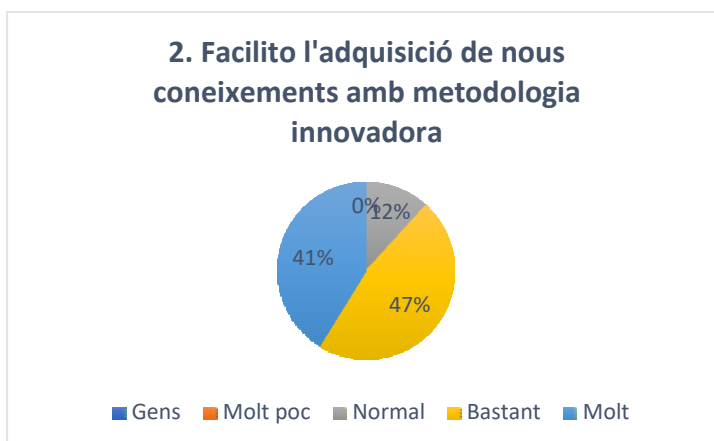

Com es pot observar, la majoria de docents saben bé què és la intel·ligència emocional (59%), i un 41% dels enquestats creuen que saben bastant en què consisteix aquesta.

Figura 5: Ítem 1

Font: Elaboració pròpia

Figura 6: Facilito l'adquisició de nous coneixements amb metodologia innovadora.

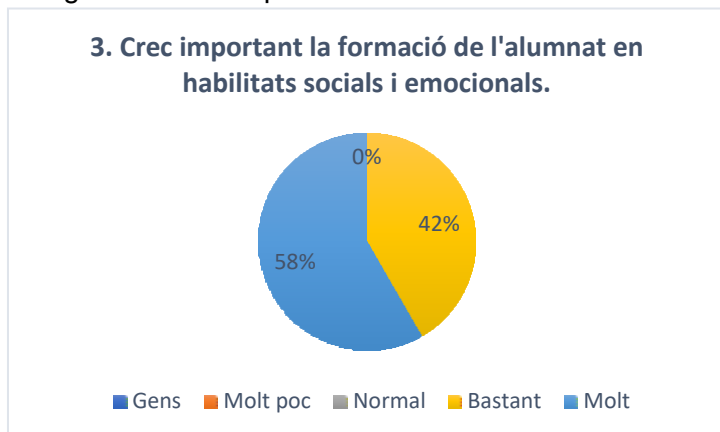

Es pot observar, com la majoria d'enquestats afirma que sempre ajuda als alumnes a adquirir coneixements sobre les emocions d'una forma innovadora (47%) o ho fan bastant (41%). Tanmateix, hi ha un 12% que no sempre l'arriba a utilitzar.

Figura 6: Ítem 2

Font: Elaboració pròpia

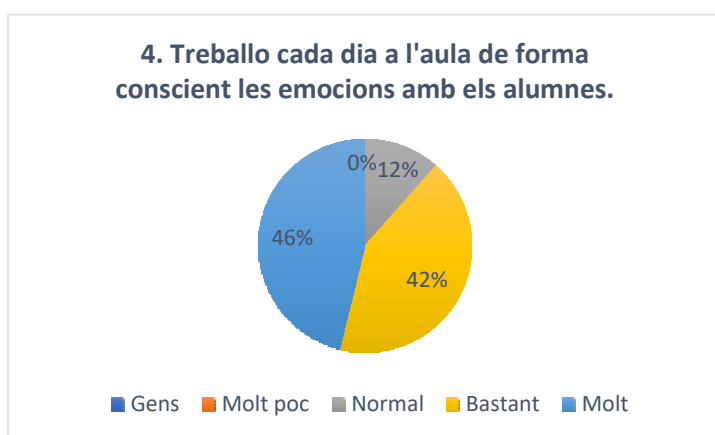
Figura 7: Crec important la formació de l'alumnat en habilitats socials i emocionals.

Tots els enquestats estan d'acord en el fet que les emocions i les habilitats socials s'han de treballar a l'aula. Un 58% pensa que és molt important i un 42% ho creu bastant.

Figura 7: Ítem 3
Font: Elaboració pròpia

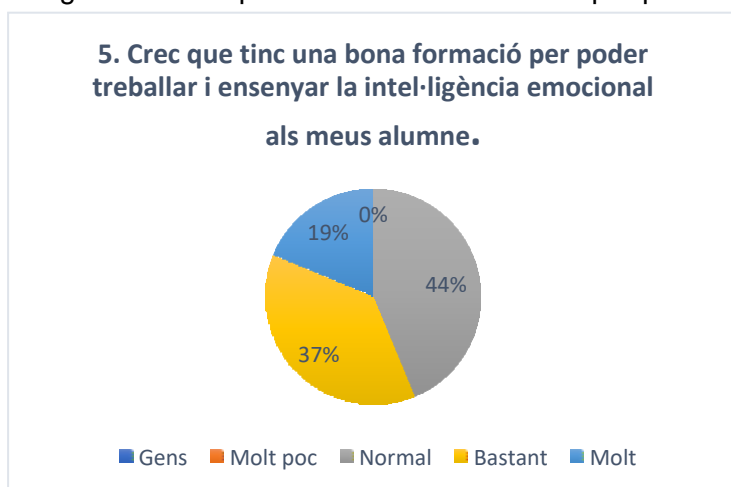
Figura 8: Treballo cada dia a l'aula de forma conscient les emocions amb els alumnes.

S'observa com un 46% dels enquestats treballen de forma conscient les emocions, així com un 42% que ho sol fer bastant. Un 12% no sempre ho fa de forma conscient.

Figura 8: Ítem 4
Font: Elaboració pròpia

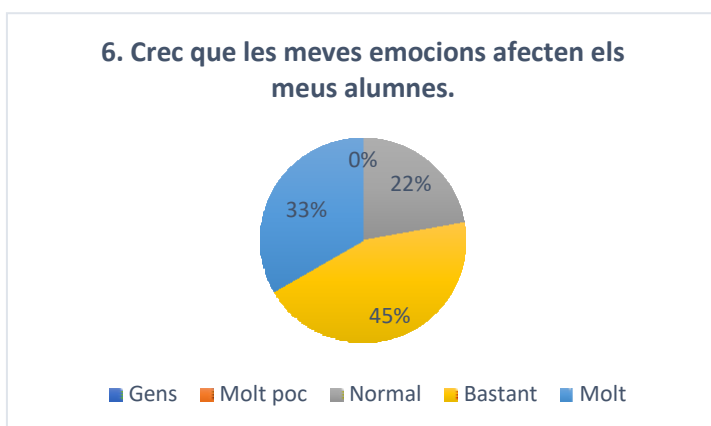
Figura 9: Crec que tinc una bona formació per poder treballar i ensenyar IE.

En aquesta pregunta, es pot observar com la majoria d'enquestats creu que té un nivell normal pel que fa a coneixements sobre la intel·ligència emocional (44%). Un 37% creu que sap bastant sobre aquest tema, i només un 19% opina que té una molt bona formació en IE.

Figura 9: Ítem 5
Font: Elaboració pròpia

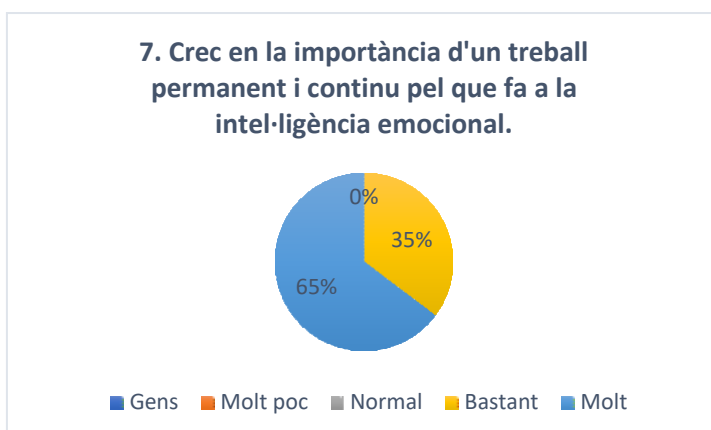
Figura 10: Crec que les meves emocions afecten els meus alumnes.

Es pot observar com la majoria d'enquestats està totalment d'acord amb que les seues emocions afecten els alumnes (33%), el 45% ho creu bastant, i només un 22% opina que no tenen per què influir sempre en els alumnes.

Figura 10: Ítem 6
Font: Elaboració pròpia

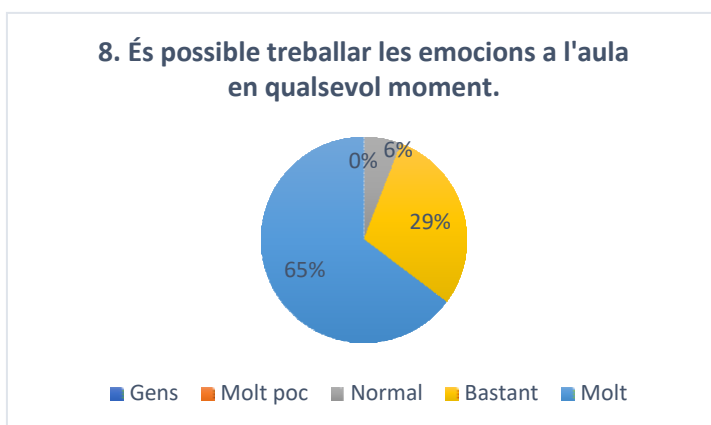
Figura 11: Crec en la importància d'un treball permanent i continu pel que fa a la intel·ligència emocional.

En aquest cas, el 35% dels docents creu que és molt important que la formació en emocions de l'alumne sigui permanent i vagitenint una evolució a mesura que l'alumne es va fent gran, i un 65% creu que és bastant important.

Figura 11: Ítem 7
Font: Elaboració pròpia

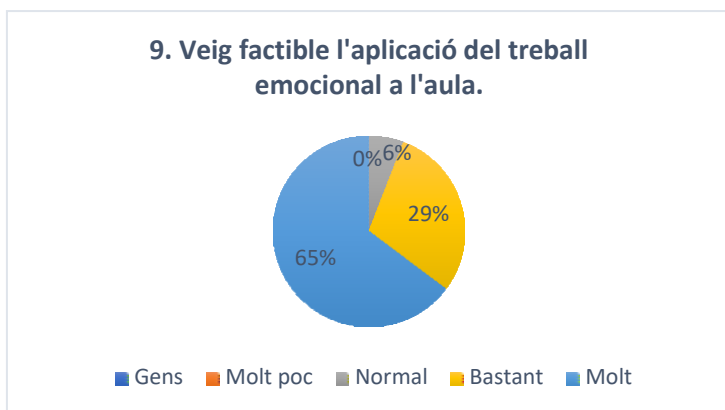
Figura 12: És possible treballar les emocions a l'aula en qualsevol moment.

Es pot observar com només el 6% de les persones a les quals s'ha enquestat creuen que no sempre es pot treballar les emocions a l'aula. Un 29% creu que en moltes ocasions es pot fer. La majoria, en canvi (65%), creu possible el treball d'emocions en qualsevol moment.

Figura 12: Ítem 8
Font: Elaboració pròpia

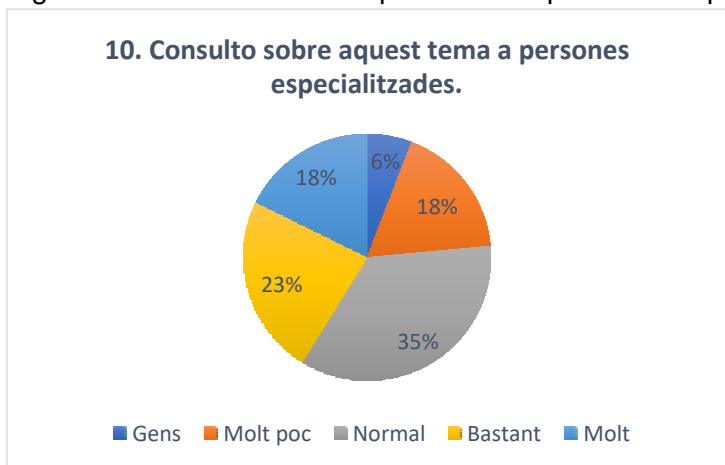
Figura 13: Veig factible l'aplicació del treball emocional a l'aula.

Relacionada amb la pregunta anterior, hi ha una minoria d'enquestats (6%) afirmant que no sempre és possible aplicar les emocions a l'aula. Un 29% creu que és bastant factibles aplicar-les i la majoria, amb un 65%, ho veu molt factible.

Figura 13: Ítem 9
Font: Elaboració pròpia

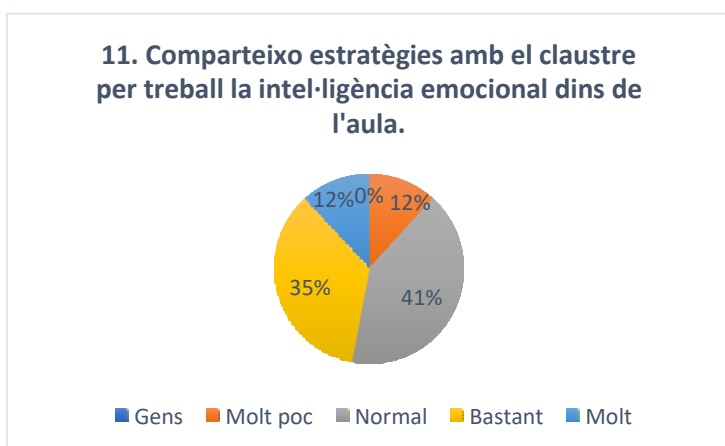
Figura 14: Consulto sobre aquest tema a persones especialitzades.

Si s'observa la gràfica, es pot comprovar com hi ha molta varietat de respostes. Hi ha enquestats que no consulten sobre aquest tema (6% i 18%), envers persones que ho fan cada dia (18%). Tanmateix, la majoria dels docents (35%) només consulten a persones especialitzades de vegades.

Figura 14: Ítem 10
Font: Elaboració pròpia

Figura 15: Comparteixo estratègies amb el claustre per treball la intel·ligència emocional dins de l'aula.

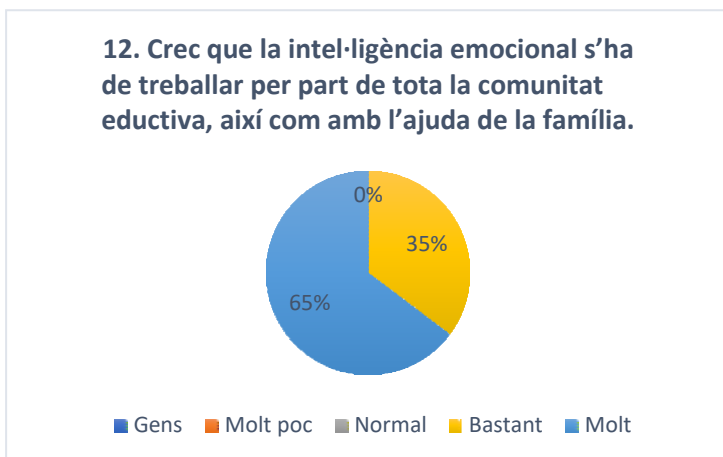

Es pot observar, que la majoria d'enquestats (41%) hi ha vegades que comparteix amb el claustre les seues estratègies. Tanmateix, hi ha docents que quasi mai ho fan (12%). Només un 12% comparteix cada dia estratègies, i un 35% ho fa quasi cada dia.

Figura 15: Ítem 11

Font: Elaboració pròpia

Figura 16: Crec que la intel·ligència emocional s'ha de treballar per part de tota la comunitat educativa, així com amb l'ajuda de la família.

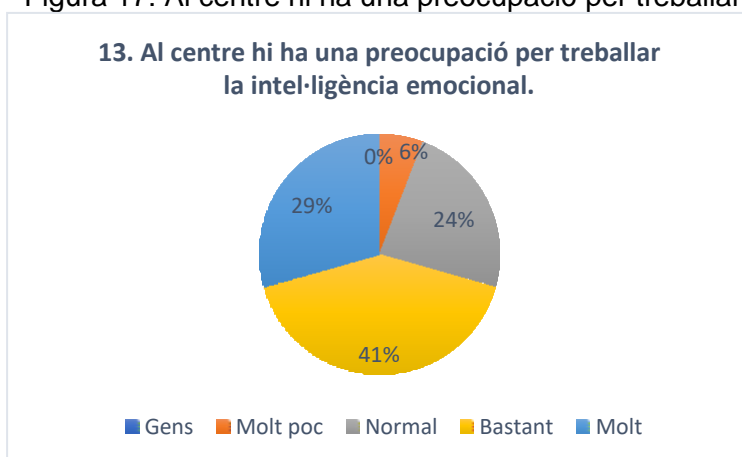

S'observa com tots els enquestats coincideixen en el fet que el treball de la intel·ligència emocional no només ve per part de l'escola, sinó que des de casa també s'ha de treballar i ajudar a l'alumne a gestionar les seues emocions (un 65% ho creu amb fermesa i un 35% està bastant d'acord).

Figura 16: Ítem 12

Font: Elaboració pròpia

Figura 17: Al centre hi ha una preocupació per treballar la intel·ligència emocional.

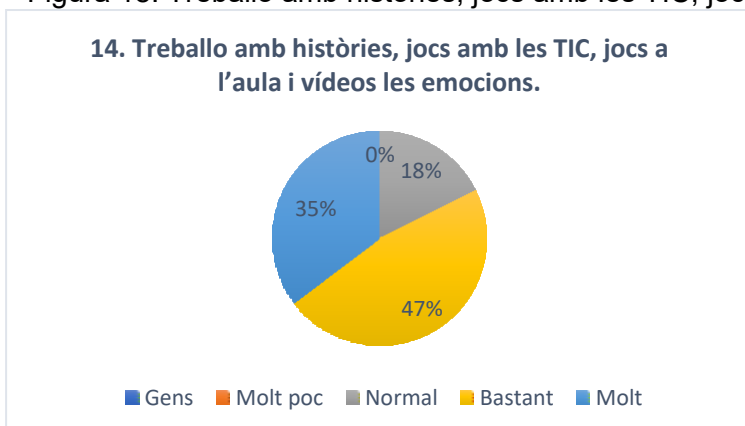

S'observa com un 41% i un 29% dels enquestats creuen que l'escola sí que es preocupa per treballar la intel·ligència emocional. Un 24% dels enquestats creuen que té una certa preocupació, i només un 6% opina que el centre quasi no li dóna importància al tractament de la IE.

Figura 17: Ítem 13

Font: Elaboració pròpia

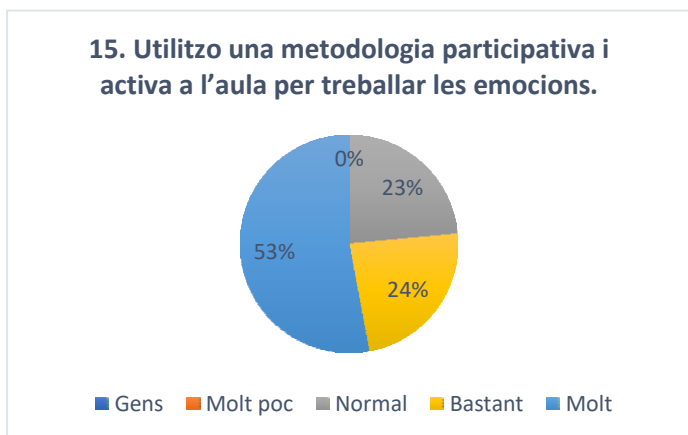
Figura 18: Treball amb històries, jocs amb les TIC, jocs a l'aula i vídeos les emocions.

La majoria d'enquestats (47%) està bastant d'acord en el fet que s'utilitza metodologia interactiva per treballar la intel·ligència emocional, un 35% creu que l'utilitza sempre i només un 18% dels enquestats opina que no sempre l'utilitza.

Figura 18: Ítem 14
 Font: Elaboració pròpia

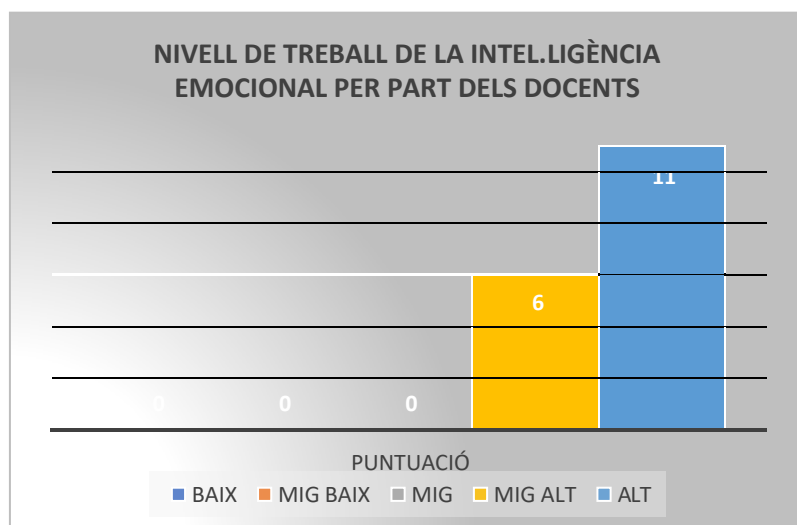
Figura 19: Utilitzo una metodologia participativa i activa a l'aula per treballar les emocions.

Aquesta pregunta té relació amb l'anterior, i un 53% dels enquestats opina que la metodologia que utilitza és molt interactiva i participativa, envers un 23% de docents que afirma que la metodologia que utilitza a l'aula no és sempre participativa. Un 24% opina que ho és bastant.

Figura 19: Ítem 15
 Font: Elaboració pròpia

Gràfic 1: Nivell de treball a l'aula de la intel·ligència emocional per part dels docents.

Gràfic: Ítem 1
 Font: Elaboració pròpia

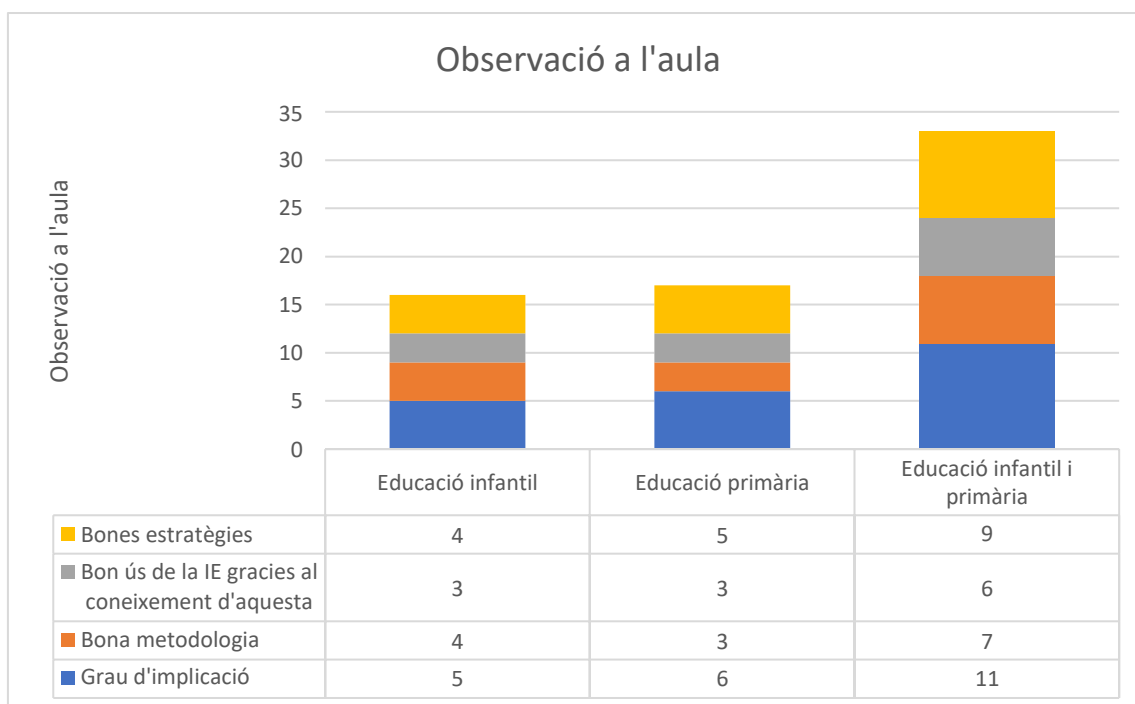
Es va poder observar, que no hi havia una diferència significativa de treball de la intel·ligència emocional segons l'etapa educativa en la qual es trobava el docent treballant, ja que 11 dels enquestats tenien una puntuació alta pel que fa al treball de la intel·ligència emocional a l'aula, i només 6 dels docents tenien un nivell mig alt, dada que no és alarmant perquè hi ha un interès per treballar les emocions. D'aquesta manera, es va poder observar com tots els docents s'han adaptat al currículum d'avui en dia i treballen les emocions dins de l'aula.

9.2 ANÀLISI OBSERVACIONS A L'AULA

Pel que fa als resultats de les observacions extretes, es va realitzar una taula de freqüència (annex V) per poder expressar els resultats obtinguts durant l'observació a l'aula amb els docents d'infantil, primària i el conjunt d'ells. En aquesta, es trobava la categoria que s'analitzava, el nombre de participants que havien tingut una bona resolució en cadascuna d'aquestes categories, la freqüència relativa amb percentatges i per últim una transcripció dels fets més rellevants. Es va tindre en compte que només es van observar les classes dels docents que havien tret una puntuació alta en el qüestionari, d'aquesta manera els docents d'infantil van ser cinc i els de primària sis, formant un conjunt d'onze docents, pel que els resultats són tots sobre aquesta mostra.

Tanmateix, s'ha realitzat un gràfic (gràfic 2) per expressar de forma més visual els resultats. S'ha de tindre en compte, com ja hem dit, que les respostes van ser sempre sobre la mostra que ha obtingut una puntuació alta en el qüestionari.

Gràfic 2: Observació a l'aula

Gràfic: Ítem 2

Font: Elaboració pròpia

Com es pot observar, tots els tutors d'educació infantil estaven implicats a l'hora de treballar la intel·ligència emocional, ja que a l'aula s'expressaven d'una forma motivadora per als alumnes i creaven un bon clima d'aula per treballar. Quatre dels docents que es van observar, utilitzaven bones estratègies per ajudar els alumnes a interioritzar millor el treball de la intel·ligència emocional, només un d'ells no tenia del tot estratègies útils amb els alumnes per portar-les a l'aula, això feia que la metodologia tampoc fos del tot adequada. Tanmateix, només 3 docents d'infantil feien un ús correcte de l'educació emocional gràcies als seus coneixements sobre la intel·ligència emocional, ja que no els arriba la informació adequada per poder ser del tot competents en aquest camp.

Pel que fa a educació primària, els sis mestres estaven implicats en el treball de la intel·ligència emocional, passava el mateix que a infantil. Tanmateix, només la meitat d'ells utilitzava una metodologia participativa i acord per poder fer que els alumnes estiguin motivats. La resta de docents, també treballaven amb llibres, creant així una metodologia més passiva, això feia que els alumnes no estiguessin tan motivats i per tant, aquests coneixements no s'adquireixen tan ràpidament. Això passa, perquè no tenen els coneixements necessaris sobre intel·ligència emocionals per poder portar a terme una classe motivadora amb relació a les emocions. Però, al contrari, es pot comprovar com cinc dels docents tenien bones estratègies per treballar a l'aula.

Si mirem el total de docents amb un nivell alt de treball emocional, es pot dir que hi ha una bona implicació per part de tots ells, però els faltaria tenir més coneixements sobre la intel·ligència emocional per poder portar a terme una metodologia més acord a un treball emocional i amb continguts útils, això no només els serviria per transmetre coneixements als alumnes, sinó que també per poder conèixer-se més a ells mateixos i poder treballar i donar més de si, ja que l'actitud és fonamental a l'hora de treballar.

10. CONCLUSIONS I SUGGERIMENTS

Al llarg d'aquesta investigació, s'ha pretès comprovar si a educació infantil es treballa més la intel·ligència emocional que a primària, així com la metodologia que s'utilitza per treballar-la. Per portar a terme això, s'ha estudiat el nivell d'aplicació de treball de les emocions per part dels tutors a cada curs educatiu. D'aquesta manera, s'ha donat resposta tant als objectius principals com als específics, així com a la hipòtesi que es va plantejar en fer la realització de la investigació. A més a més, gràcies a les investigacions fetes al llarg d'aquest treball s'ha pogut respondre a les preguntes que es van plantejar. S'ha fet un redactat de les limitacions trobades, de les aportacions de millora en l'àmbit d'aquesta escola, així com una exposició de punts explicatius sobre quines investigacions es podrien portar a terme en un futur.

El desenvolupament d'aquest treball ha aconseguit uns resultats que es desenvoluparan durant aquest redactat.

10.1 APARTAT I

10.1.1 Preguntes d'investigació

Per tal de donar resposta a les preguntes d'investigació, es va haver de realitzar un qüestionari, així com una observació directa. D'aquesta manera, es van extraure unes conclusions clares a les dues preguntes que es van realitzar.

- S'utilitza una metodologia a l'escola per treballar la intel·ligència emocional amb els alumnes?

S'ha observat, per part dels docents de l'escola, una preocupació clara per treballar la intel·ligència emocional. S'ha vist en els diversos casos, una diferència de treball a l'aula segons el docent, però tots amb intencions de treballar les emocions amb els seus alumnes. Això fa possible adonar-se'n que les escoles comencen a treballar cada vegada més el tema emocional i per tant, són conscients de la seua importància. D'aquesta forma, en moltes de les aules observades, els alumnes treballen de forma participativa i activa la intel·ligència emocional, fet important perquè aquests es puguin motivar i tinguin ganes de continuar aprenent, ja que una metodologia que parteix de l'interès de l'alumne fa que el procés d'ensenyament-aprenentatge sigui més fàcil d'aconseguir.

- Quin tipus de metodologia i com l'utilitzen els docents?

En les dues etapes s'utilitzen metodologies participatives, però a infantil es porten a terme més materials didàctics que a primària, ja que a aquesta última, encara que s'utilitza una metodologia interactiva, també s'utilitzen els llibres, això fa que el moment d'aprenentatge a través d'aquests sigui més passiu.

Tanmateix, s'ha observat que l'escola fomenta, sobretot, l'ús d'una metodologia activa i s'interessa per ajudar i motivar els docents per treballar amb els alumnes de manera que aquests se sentin els protagonistes del seu propi aprenentatge.

10.1.2 Objectius i hipòtesi

S'ha pogut aconseguir els objectius plantejats, a continuació s'analitzarà l'assoliment d'aquests.

- Objectiu principal 1: *Conèixer a quina etapa educativa de l'escola es treballa més la intel·ligència emocional.*

En les enquestes realitzades i en les pertinents observacions, s'ha vist una clara necessitat de portar a terme dins les aules l'anomenada educació emocional, això fa que per als docents i el propi centre sigui important que els alumnes arribin a ser emocionalment competents. Per tant, tots els enquestats (alguns més que altres), tenen clar que s'ha d'ensenyar educació emocional als alumnes, pels diferents beneficis que s'extrau amb aquesta educació, d'aquesta manera s'ha observat que no hi ha cap relació entre el curs educatiu i el treball de la intel·ligència emocional a l'aula. Tanmateix, s'ha de destacar que hi ha més mestres a educació infantil amb resultats més elevats respecte a primària, però no va ser una dada significativa i concloent per a aquest estudi.

- 1.1 *Investigar la importància que se li dóna a la intel·ligència emocional.*

A partir dels resultats de les enquestes i les observacions, s'ha vist la importància que té l'educació emocional per als docents, ja que coneixen els beneficis que aquesta té davant els alumnes. D'aquesta manera, es realitza un bon treball de la intel·ligència emocional.

- 1.2 *Reconèixer el grau d'implicació del professorat per treballar les emocions a l'aula.*

S'ha observat que el grau d'implicació dels docents per poder ensenyar les emocions als alumnes és elevat, ja que hi ha una relació amb l'objectiu anterior. Els docents veuen important treballar la intel·ligència emocional, per la qual cosa aquests posen en pràctica les tècniques que tenen per poder portar-ho a terme. D'aquesta manera, es veu tot íntimament lligat i els docents treballen per poder fer que els seus alumnes estiguin preparats per a la vida i siguin emocionalment competents, ja que totes les persones estan exposades a experimentar sentiments cada dia.

- Objectiu principal 2: *Analitzar el tipus de metodologia que s'utilitza per treballar la intel·ligència emocional.*

S'ha pogut comprovar a través de les observacions, que la majoria dels docents que han participat en la investigació utilitzen una metodologia participativa i activa.

A infantil la intel·ligència emocional la treballen a qualsevol hora i a qualsevol moment, amb materials didàctics com els contes, els jocs o activitats manipulatives.

A primària, també es realitzen activitats participatives, però aquestes no són tan interactives com a educació infantil, ja que en alguns casos s'utilitza tant metodologia manipulativa com metodologia a través de llibres. Tanmateix, les activitats que es realitzen estan adaptades perquè els nens tinguin una motivació per aprendre. A més a més, es va veure una clara intenció de treballar les

emocions amb la cohesió de grup, perquè d'aquesta manera aprenen habilitats socials, com ara bé l'expressió de sentiments, actituds, desitjos i drets de l'individu, sempre d'una forma adequada. D'aquesta manera, els alumnes aconsegueixen satisfaccions en l'àmbit de les relacions amb el grup/classe. Aquesta cohesió de grup, es treballa tant a l'aula normal en el seu grup-classe, com als ambients que treballen amb els diferents alumnes de l'etapa educativa.

- *2.1 Examinar la relació entre el coneixement de la intel·ligència emocional del docent amb l'ús que se li dóna.*

Encara que els docents no creuen que tinguin una bona formació pel que fa a la intel·ligència emocional, aquests la segueixen transmetent als alumnes i s'esforcen per fer-ho, però per poder educar és necessari que els docents coneguin les competències emocionals per aplicar a l'aula. D'aquesta manera, és important conèixer les pròpies emocions i sentiments per poder desenvolupar un bon treball a l'aula. Tanmateix, els tutors sí que saben què és la intel·ligència emocional i els beneficis que pot tenir davant l'alumne, per això fan un tractament d'aquesta dins les aules.

- *2.2 Comprovar les estratègies que utilitza el docent a l'aula.*

Aquest objectiu té relació amb el principal, ja que segons la metodologia que s'utilitza, es fan servir diferents estratègies. En aquesta escola, s'ha vist una clara necessitat d'aprendre d'un mateix i dels altres, per tant, totes les estratègies que es porten a terme són a partir de treballs en grup on cadascú dóna el millor de si i aprenen uns dels altres, així com la realització d'un autoaprenentatge, on els alumnes s'arribin a conèixer a ells mateixos.

- *2.3 Conèixer els avantatges i característiques de treballar la intel·ligència emocional.*

Aquest objectiu específic no ha sigut tant arribar fins a un punt en concret, sinó poder saber tot allò que fa interessant treballar la intel·ligència emocional, observar quins beneficis té aquesta i motivar als docents per poder continuar portant a terme allò que ja estan treballant dins les seues aules.

- *Hipòtesi: intel·ligència emocional és treballada de diferent manera pels docents segons el curs escolar en el qual es troben.*

S'ha refutat la hipòtesi, ja que tant amb el qüestionari que s'ha realitzat com amb les observacions directes s'ha pogut comprovar que en tots els cicles se li dóna una gran importància al treball de les emocions i es treballa de forma participativa i innovadora en la majoria d'aules. Això fa que es pugui comprovar, que avui en dia en totes les etapes es fica de manifest la importància de treballar les emocions i la bona pràctica del currículum.

10.2 APARTAT II

10.2.1 Comparació entre el marc teòric i els resultats obtinguts

D'acord amb els resultats obtinguts en la present investigació, el curs acadèmic en el qual un tutor desenvolupa la classe no té una relació directa amb el treball de la intel·ligència emocional. D'aquesta manera, es pot concloure dient que depèn més de l'actitud de l'escola com a centre per desenvolupar la intel·ligència emocional i no de l'etapa educativa en la qual un docent es troba impartint

classes, ja que com bé s'ha observat als resultats de les enquestes, totes les puntuacions obtingudes respecte a l'ús de la intel·ligència emocional a l'aula, oscil·laven entre una puntuació alta i mig alta. Això es relaciona amb la majoria de docents enquestats, que afirmen que l'escola li dóna importància a les emocions, i d'aquesta manera, es pot confirmar l'afirmació de dalt. Això es veu ressaltat per la popularització que va tindre la intel·ligència emocional dins les aules fa uns anys, de fet Lopez i Borrego (1992) ja van realitzar propostes per incorporar l'educació socioafectiva al currículum.

Es pot deduir també, que tots els docents tenen una clara idea de què és la intel·ligència emocional i creuen en la importància de dotar als alumnes d'un saber emocional, de fet, si aquests ignoraren els sentiments i emocions dels alumnes, i no arribaren a transmetre els coneixements emocionals per la ignorància sobre aquest tema, podria haver-hi resultats perjudicials dins de l'aula (Bonilla, 1998).

D'altra banda, els enquestats creuen que una bona formació ha de ser continua, és per això que no es veu una clara diferència de resultats entre infantil i primària, perquè els docents consideren que s'ha de treballar les emocions en totes les etapes educatives, ja que l'educació emocional ha de ser permanent perquè es pugui potenciar el desenvolupament emocional indispensable per al desenvolupament cognitiu, important per al desenvolupament integral de la persona (Bisquerra, 2005). D'aquesta manera, l'educació emocional es presenta com un eix transversal dins del currículum i ha de ser present en totes les àrees. A mesura que el treball ha anat avançant, s'ha vist que els docents creuen que podrien estar més preparats pel que fa al treball de les emocions, perquè aquests han d'ajudar al desenvolupament de la competència social, i adonar-se'n que tots formen part d'un grup, on cadascuna de les persones com a individu, comparteixen uns valors i uns objectius comuns (Bisquerra, 2005), tanmateix, aquests no busquen els recursos suficients per conèixer més sobre les emocions, així com la seua aplicació a l'aula.

El docent ha de ser un model de comportament i gestió d'emocions, arribant a ser un formador-mediador i no un informador-transmissor (Soler, 2006), però la competència emocional del docent es fa imprescindible a l'hora de poder aplicar-la dins de l'aula, perquè pot ser que algunes tècniques no siguin utilitzades correctament a l'hora d'ensenyar intel·ligència emocional, ja que tal com va dir Bisquerra (2018) a una entrevista, el professorat ha de ser conscient que ha d'educar de forma eficient i amb sentit, i això ho podrà arribar a fer a partir de la gestió del seu propi benestar per poder ajudar a gestionar el benestar dels seus alumnes.

Els resultats d'aquesta investigació, estarien indicant que cal que els docents es preparin més personalment pel que fa al coneixement de les emocions, perquè la interpretació que faci el docent dependrà de l'estat de consciència que hagi desenvolupat (Casassus, 2006), així doncs, la percepció que aquest construeixi de l'alumne serà a partir de la informació cognitiva i emocional que tingui d'aquest.

Tanmateix, s'observa que aquests estan predisposats no només a portar a terme una formació cognitiva, sinó també una educació en emocions, fet que fa que els docents que tenen passió pel seu treball tinguin experiències emocionals positives, la qual cosa ajuda a la resolució de conflictes així com a un compromís per portar a terme una feina educativa ben feta (Díaz i Marchesi, 2010).

10.3 APARTAT III

10.3.1 Limitacions

Es deriven de l'anàlisi de la mostra i els instruments utilitzats, una sèrie de limitacions que s'han hagut de considerar per portar a terme la investigació i que es nomenaran a continuació:

Per un costat, l'enquesta realitzada es va programar perquè fos resposta pels 18 tutors de l'escola la qual es va investigar. Tanmateix, un d'ells no ho va fer, d'aquesta manera la mostra es va veure reduïda a 17 tutors i per la qual cosa, els resultats s'han pogut veure afectats.

D'altra banda, i seguint amb el qüestionari, es pot considerar que aquest pot tenir falta de veracitat, perquè les respostes dels docents davant les preguntes podrien partir de la desitjabilitat social i per tant, obtenir respostes fictícies.

Les limitacions que es van presentar es podran corregir en futures investigacions, però els resultats de la investigació podrien ser rellevants per a altres recerques per la poca informació que es troba del tema respecte als docents, ja que la majoria d'investigacions tenen força relació en una perspectiva d'alumne. És per això, que aquesta investigació es podria complementar amb una altra sobre la intel·ligència emocional respecte a la dels alumnes i com els afecta acadèmicament.

10.3.2 Suggeriments

Totes les propostes que es realitzen dins d'un col·legi o aula, han de ser adaptades segons les possibilitats del centre.

Aquesta escola té un bon punt de partida pel que fa al treball de la intel·ligència emocional que porten a terme els docents a l'aula, ja que tant a primària com a infantil es veu una gran implicació perquè els alumnes adquireixin una bona competència emocional.

Observant els resultats de l'enquesta que s'ha portat a terme, s'ha vist una necessitat de millorar la competència emocional dels propis docents, per això l'escola podria fer reunions de claustre parlant d'aquest tema i portant a persones especialitzades per impartir xerrades, perquè els docents es dotin de nou contingut i tinguin més possibilitat d'èxit a l'hora de portar a terme les seues classes referents a la intel·ligència emocional.

10.3.3 Perspectives de futur

És important arribats a aquest punt, que es posi de manifest les perspectives de futur que es podran portar a terme a partir de la investigació que s'ha realitzat amb relació a la intel·ligència emocional i els docents.

D'una banda, seria interessant ampliar la mostra, ja que només s'han investigat els docents d'un sol centre. Si la investigació es porta a terme amb docents de diferents escoles, els resultats pel que fa a l'ús de la intel·ligència emocional als diferents cursos d'educació infantil i primària seran més fiables. D'aquesta manera, es podrà descobrir si es treballen les emocions a les diferents escoles tal com diu el currículum. Per tant, també seria interessant continuar reunint

evidències sobre la competència emocional del docent i el seu treball a l'aula per poder fer una investigació més completa i real.

A més a més, es podria ampliar la mostra per portar-la a terme a educació secundària, així seria possible observar la continuïtat de la intel·ligència emocional en el canvi d'etapa. S'observaria el grau d'implicació dels docents respecte a l'ensenyament de les emocions des que els nens tenen 3 anys fins que es fan adolescents. La importància de treballar l'educació emocional durant les diferents etapes educatives és perquè l'alumne es pugui arribar a conèixer-se a si mateix, les seues possibilitats i limitacions, d'aquesta manera ser capaç de controlar les emocions i la seua vida.

Finalment, portar a terme una investigació on es fiqui de manifest els coneixements dels docents respecte a la intel·ligència emocional, per veure amb major concreció, la influència dels coneixements i experiències a l'hora d'impartir les classes a l'aula, ja que s'ha pogut observar que com més coneixements tenen els docents sobre allò que estan ensenyant, més estratègies i millors metodologies porten a terme. Així doncs, també es podria observar la relació del docent emocionalment competent i els resultats dels seus alumnes a l'aula, per poder observar si tot es troba íntimament relacionat.

11. ANNEXOS

ANNEX I

Taula 2: Relació dels objectius amb l'instrument

Taula 2

Relació dels objectius amb l'instrument

Tema de la investigació	Instrument	Pregunta	Objectiu
Cursos on es treballa la IE.	Qüestionari	3, 6, 8, 14, 15	O.P 1: Conèixer a quina etapa educativa de l'escola es treballa més la intel·ligència emocional.
	Observació	-	
Importància de la IE.	Qüestionari	3, 4, 7, 10, 12, 13	O.E 1.1 : Investigar la importància que se li dóna a la intel·ligència emocional.
	Observació	-	
Implicació del professorat	Qüestionari	2, 4, 8, 9, 10, 14, 15	OE 1.2: Reconèixer el grau d'implicació del professorat per treballar les emocions a l'aula.
	Observació	Notes de camp	
Metodologia	Qüestionari	2, 4, 14, 15	O.P 2: Analitzar el tipus de metodologia que s'utilitza per treballar la intel·ligència emocional.
	Observació	Notes de camp	
Relació del coneixement amb l'ús de la IE.	Qüestionari	1, 5, 6, 10, 11	O.E 2.1: Examinar la relació entre el coneixement de la intel·ligència emocional del docent amb l'ús que se li dóna.
	Observació	Notes de camp	
Estratègies	Qüestionari	2, 4, 8, 14, 15	O.E 2.2: Comprovar les estratègies que utilitza el docent a l'aula.
	Observació	Notes de camp	
Avantatges i característiques de la IE	Qüestionari	2,4,5,9,10	O.E 2.3: Conèixer els avantatges i característiques de treballar la intel·ligència emocional.
	Observació	-	

Taula pròpia nº 2: Relació objectius/instruments

ANNEX II

Preguntes del qüestionari.

1. Sé què és la intel·ligència emocional.
2. Facilito l'adquisició de nous coneixements amb metodologia innovadora.
3. Crec important la formació de l'alumnat en habilitats socials i emocionals.
4. Treballo cada dia a l'aula de forma conscient les emocions amb els alumnes.
5. Crec que tinc una bona formació per poder treballar i ensenyar intel·ligència emocional als meus alumnes.
6. Crec que les meues emocions afecten els meus alumnes.

7. Crec en la importància d'un treball permanent i continu pel que fa a la intel·ligència emocional
8. És possible treballar les emocions a l'aula en qualsevol moment.
9. Veig factible l'aplicació del treball emocional a l'aula.
10. Consulto sobre aquest tema a persones especialitzades.
11. Comparteixo estratègies amb el claustre per treballar la intel·ligència emocional dins de l'aula.
12. Crec que la intel·ligència emocional s'ha de treballar per part de tota la comunitat educativa, així com amb l'ajuda de la família.
13. Al centre hi ha una preocupació per treballar la intel·ligència emocional.
14. Treballo amb històries, jocs amb les TIC, jocs a l'aula i vídeos les emocions.
15. Utilitzo una metodologia participativa i activa a l'aula per treballar les emocions.

ANNEX III

Enquesta docents.

Formulari de Google forms.

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSc6NYXVxVvyCr3zgHGyHcCr_hV4rPZJ-krpebYqtdSHnThQbA/viewform

ANNEX IV

Taula 3: Notes de camp

Taula 3

Notes de camp

<i>Curs:</i>	<i>Mestre:</i>	
<i>Alumnes:</i>	<i>Data:</i>	
<i>Activitat:</i>	<i>Col·legi:</i>	
<i>Hora</i>	<i>Registre</i>	<i>Comentari</i>
9:00	Ficar aspectes en general	Ficar les respostes emocionals
10:00		

Taula pròpia n° 3: Notes de camp

ANNEX V

Taula 4: Taula sobre la transcripció dels conceptes i descripció de les respostes més representatives.

Taula 4

Taula sobre la transcripció dels conceptes i descripció de les respostes més representatives.

EDUCACIÓ

INFANTIL

Categoria	Freqüència acumulada (sobre 5)	Freqüència relativa %	Resposta més representativa
------------------	---------------------------------------	------------------------------	------------------------------------

Grau d'implicació	5	100,00	Implicació elevada. Motivació i treball participatiu. Els alumnes es veuen motivats.
Metodologia	4	80,00	P3 A i P3 B- Contes, vídeos i dibuixos. P4 A-Contes, dibuixos i treballs manipulatius. P4 B- Dibuixos i explicació d'aquests dibuixos. P5 B- Vídeos i treballs manipulatius.
Coneixement i ús	3	60,00	Els docents implicats en aprendre més sobre IE tenen més facilitats d'adaptar activitats i més creativitat. S'observa que els tres docents que tenen més coneixement sobre IE, estan més motivats quan transmeten els seus coneixements.
Estratègies	4	80,00	Innovadores: aprenentatge col.laboratiu i autoaprenentatge.

EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Categoria	Freqüència acumulada (sobre 6)	Freqüència relativa %	Resposta més representativa
Grau d'implicació	6	100,00	Implicació elevada. Motivació i treball participatiu.
Metodologia	3	50,00	2n A- Jocs amb objectes de la vida quotidiana i treballs manipulatius. 3r B- pel·lícules i treballs manipulatius. 4t A- treballs manipulatius i llibres. 5é A- llibres i realització de murals. 5é B- treballs manipulatius, llibres i realització de murals. 6é B- llibres i fotocòpies d'activitats.
Coneixement i ús	3	50,00	Els docents amb més coneixement sobre IE tenen més facilitat de realitzar activitats amb alumnes. Aquests no són tan assidus a utilitzar els llibres.
Estratègies	5	83,33	Cohesió en grup .

EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA

Categoria	Freqüència acumulada (sobre 11)	Freqüència relativa %	Resposta més representativa
Grau d'implicació	11	100,00	Implicació elevada. Motivació i treball participatiu.
Metodologia	7	63,64	Participativa, activa i manipulativa.
Coneixement i ús	6	54,55	Els docents implicats en aprendre més sobre IE tenen més facilitats d'adaptar activitats i més creativitat.
Estratègies	9	81,82	Relació amb un mateix i amb els demés.

Taula pròpia nº 4: Taula de freqüències

12. BIBLIOGRAFIA

- Bakker, A. (2005). *Flow among music teachers and their students: The crossover of peak experiences*. Journal of Vocational Behavior, 66(26), 44.
- Belmonte, C. (2007). *Emociones y cerebro*. Revista R. Acad. Cienc. Exact. Fís. Nat., 2007; Vol. 101, nº. 1, pp. 59-68.
- Bisquerra, R. (2000). Educación emocional y bienestar. Barcelona: Praxis.
- Bisquerra, R. (2003) *Educación emocional y competencias básicas para la vida*. Revista de Investigación Educativa, 2003, Vol. 21, n.º 1, pp. 7-43.
- Bisquerra, R. (Coord.) (2012); Punset, E., Mora, F., Bisquerra, R., García Navarro, E.; López-cassa, E.; Pérez-Gozález, J.; Lantieri, L.; Nambiar, M.; Aguilera, P.; Segovia, N.; Planells, O. *¿Cómo educar las emociones? La inteligencia emocional en la infancia y la adolescencia*. Esplugues de Llobregat (Barcelona) Hospital Sant Joan de Déu.
- Bisquerra, R (2018). El professorat necessita competències emocionals per poder gestionar el seu benestar. Barcelona. El diari de l'educació. Recuperat de <https://diarieducacio.cat/el-mestre-necessita-competencies-emocionals-per-poder-gestionar-el-seu-benestar/>
- Böhm, W. & Schiefelbein, E. (2004). *Repensar la Educación. Diez preguntas para mejorar la docencia*. Bogotá: Editorial Pontificia Universidad Javeriana.
- Bonilla, F. (1998). Estilos de Aprendizaje de los estudiantes de la Universidad de Costa Rica. Revista Educación, 12 (1). Universidad de Costa Rica.
- Casassus, J. (2006). La educación del ser emocional. Universidad Virtual del Instituto Tecnológico de Monterrey, México: Ediciones Castillo.
- Darder Vidal, P., y Bach Cobacho, E. (2006). *Aportaciones para repensar la teoría y la práctica educativas desde las emociones*. Teoría de la Educación, 18, 55-84.
- Decret 119/2015, de 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.
- Dewey, J. (1938) *Experiencia y educación*. Madrid: Biblioteca Nueva, S.L
- Duncan, N. (2007). *Trabajar con las emociones en Arteterapia*. Papeles de arteterapia y educación artística para la inclusión social, vol.2, pp. 37-49.
- Fàbregues, S., Meneses J., Rodríguez-Gómez D., i Paré M. H. (2016). *Técnicas de investigación social y educativa*, Barcelona: Editorial UOC.

- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Hué, C. (2008). Bienestar docente y pensamiento emocional. Madrid: Wolters Kluwer.
- Ibarrola, B. (2013). Aprendizaje emocionante. Madrid: Ediciones sm.
- Lincoln, Y. (1990). Toward a categorical imperative for qualitative research. In E. Eisner & A. Peshkin (Eds.), *Qualitative inquiry in educational research: The continuing debate* (pp. 277-295). New York: Teachers College Press.
- Llei Orgànica 1/1996, del 15 de Gener, de la llei orgànica de protecció jurídica del menor.
- Llei Orgànica 12/2009, del 10 de Juliol, d'educació. Generalitat de Catalunya.
- López, F. (1992) La inserción del desarrollo sociopersonal en el curriculum escolar, en BORREGO, C. *Curriculum y desarrollo sociopersonal*. Sevilla, Alfar, 15-37.
- Marina, J.A. (2005). *Precisiones sobre la educación emocional*. *Revista interuniversitaria de formación del profesorado*, 19(3), 27-43
- Marchesi, A., i Díaz, T. (2010). *Las emociones y los valores del profesorado*. Cuadernos Fundación S.M. 5,11.
- Martínez-Otero, V. (2003) *Proyección Educativa de la inteligencia afectiva*. *Revista Complutense de Educación*, vol. 14, 1, pp. 57-82.
- Méndez, C (2007). *Metodología, diseño y desarrollo del proceso de investigación*. Colombia: McGraw Hill Interamericana S.A
- Monereo, C. & Pozo, J. I. (2007), Competencias para (con)vivir con el siglo XXI. *Cuadernos de Pedagogía*, 370, 12-18.
- Murphy, M., & Johannsen, A. (1990). Ethical obligations and federal regulations in ethnographic research and anthropological education. *Human Organization*, 49, 127-134.
- OMS (2004). *Invertir en Salud Mental*. Ginebra: Departamento de Salud Mental y Abuso de sustancias-OMS.
- Pena, M. i Extremera, N. (2012) *Perceived emotional intelligence in Primary School Teachers and its relationship with levels of Burnout and engagement*. *Revista de educación*, (pp. 604-627). Madrid.
- Pérez González, J. (2012). *Revisión del aprendizaje social y emocional en el mundo*. En E.R. Bisquerra (Ed.), *¿Cómo educar las emociones? La inteligencia emocional en la infancia y adolescencia*. (pp. 56-59). Barcelona: Hospital Sant Joan de Déu.
- Rivers, S. Brakett, M. Reyes, M. Elberston, N. i Salovey, P. (2013). *Improving the social and emotional climate of classrooms: A clustered randomized controlled trial testing the RULER approach*. *Prevention Science*, 14(1), 77-87
- Salovey, P. y Mayer, J.D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211.
- Soler, R.M. (2006). L'educació emocional com a eina de millor personal del professorat. Barcelona: Departament d'educació-Generalitat de Catalunya.

- Taylor, R. i Schellinger, K. (2011). *The impact of enhancing students' social and emotional learning. A meta-analysis of school-based universal interventions*. Child Development, 82 (1), 405-432
- Wax, M. (1982). Research reciprocity rather than informed consent in fieldwork. In J. Sieber (Ed.), *The ethics of social research: Fieldwork, regulation, and publication* (pp. 33-48). New York: Springer-Verlag.
- Weber P., Pérez Tamayo R. (2007). *Ètica i Bioètica*. En la construcció de la Bioètica. fce pp. 13-24.
- Zapata, A. (2006). *La aventura del pensamiento crítico: herramientas para elaborar tesis e investigaciones socioeducativas*. México DF: Pax México.